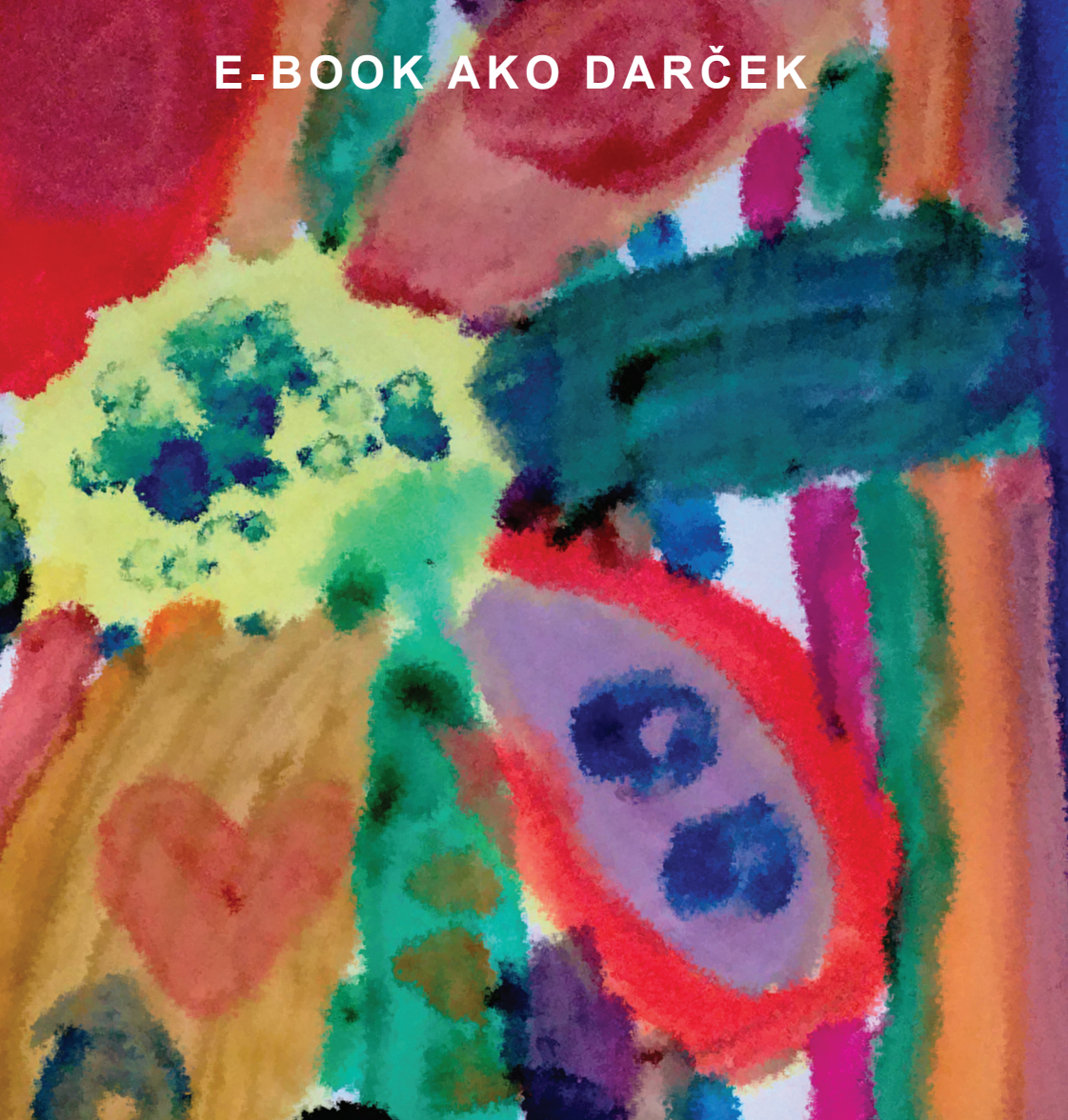

E-BOOK AKO DARČEK

*Uýtvarná tvorba detí
u materskej škole*

Daniela Valachová

E-BOOK AKO DARČEK

**VÝTVARNÁ TVORBA DETÍ
V MATERSKEJ ŠKOLE**

Daniela Valachová

VÝTVARNÁ TVORBA DETÍ V MATERSKEJ ŠKOLE

INFRA, s. r. o., vydavateľstvo a nakladateľstvo, vzdelávacia agentúra
Tyršova 241
675 22 Stařeč
www.infracz.cz

v spolupráci s

INFRA Slovakia, s. r. o., vydavateľstvo

J. Hollého 875

908 73 Veľké Leváre

Tel.: 02/20 20 82 82

infra@kafomet.sk, objednavky@kafomet.sk, www.kafomet.sk

© INFRA, s. r. o., a INFRA Slovakia, s. r. o., 2014

Všetky práva vyhradené.

Vydanie prvé.

Všetky práva, najmä právo na titul (názov), licenčné právo a priemyselné ochranné práva, majú na základe výhradného oprávnenia udeleného licenčnou zmluvou vydavateľstvá INFRA, s. r. o., a INFRA Slovakia, s. r. o., a sú chránené autorským zákonom.

AUTORKA:

doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.

RECENZOVALI:

PaedDr. Martina Pavlikánová, PhD.

PaedDr. Blanka Lehotayová

REDAKČNÁ ÚPRAVA: PaedDr. Lucia Senajová Dobrodenková

SADZBA: Mgr. Katarína Mičúchová

JAZYKOVÁ ÚPRAVA: Mgr. Martina Pavková

TLAČ: Vydavateľstvá Akcent Třebíč

ISBN: 978-80-86666-50-1

Ukážky detskej tvorby: Deti z materskej školy na Kuzmányho ul. v Bratislave pod vedením PaedDr. V. Mikulášovej. Vlastný archív D. Valachovej.

OBSAH

ÚVOD	5
1. VÝTVARNÉ TECHNIKY A MATERIÁLY	6
2. PLOŠNÉ VÝTVARNÉ TECHNIKY	7
2.1 Kresba	7
2.1.1 Kresliace nástroje, materiály a pomôcky	8
2.1.2 Podklady na kresbu	18
2.1.3 Technika kresby v predprimárnom vzdelávaní	23
2.1.4 Netradičné kresbové techniky a prostriedky v MŠ	26
2.2 Grafika	32
2.2.1 Grafické techniky	33
2.2.2 Nepravé grafické techniky vhodné pre deti v MŠ	36
2.3 Maľba	41
2.3.1 Maliarske techniky	42
2.3.2 Netradičné maliarske techniky a materiály v MŠ	48
2.3.3 Kombinované a materiálové techniky	48
3. PLASTICKÉ A PRIESTOROVÉ VÝTVARNÉ TECHNIKY	53
3.1 Modelovanie	53
3.2 Konštruovanie	55
3.3 Netradičné techniky a prostriedky plošnej a priestorovej tvorby	56
4. FARBA	58
4.1 Rozlišovanie farby z piatich hľadísk	58
4.2 Vlastnosti farby	61
4.2.1 Psychologické pôsobenie farieb	61
4.3 Slovník termínov k farbe	62
5. PREHĽAD VÝTVARNÝCH TECHNÍK A MATERIÁLOV ODPORÚČANÝCH V MATERSKEJ ŠKOLE	64
ZÁVER	67
BIBLIOGRAFIA	68
O AUTORKE	71

ÚVOD

Vlastný výtvarný prejav je spôsob, akým deti výtvarne zobrazujú námet. Je vhodné ponechať deťom dostatočnú voľnosť v spôsobe výtvarného vyjadrovania.

Na výtvarné vyjadrenie a tvorbu dieťa potrebuje materiál, technológie a spôsobilosti o jednotlivých procesoch. Dieťa potrebuje možnosti na vyskúšanie a použitie množstva materiálov a technologických procesov. Tieto procesy musia byť prispôbené potrebám každého dieťaťa a postupne rozvíjať jeho schopnosti a zmysel pre dokonalosť vzhľadom na výtvarné umenie. Zvládnutie výtvarnej techniky je predpokladom pre ďalšie rozvíjanie výtvarnej spôsobilosti detí. Môžeme konštatovať, že je to prvý krok k úspešnej realizácii výtvarnej edukačnej aktivity. Preto je dôležité, aby učiteľka materskej školy mala základný prehľad vo výtvarných technikách a aby poznala aj odbornú terminológiu.

Publikácia je zameraná na sprostredkovanie základných odborných informácií o výtvarných technikách a materiáloch s uvedením niekoľkých možností využitia vo výchovno-vzdelávacom procese v materskej škole.

Výtvarné techniky môžeme rozdeliť podľa kritérií ich vzniku na plošné a priestorové formy. Toto delenie je klasické, teda nezahŕňa ďalšie kritériá. Okrem klasických existujú aj netradičné výtvarné techniky a materiály. V súčasnosti sa okruh výtvarných techník rozšíril o ďalšie, moderné a kombinované techniky. Napriek tomu sa mnohé výtvarné techniky nedajú jednoznačne zaradiť do zvoleného členenia, preto sú priradené k blízkyk technikám.

Publikácia je primárne určená učiteľkám materských škôl, ale môže byť zaujímavá aj pre ostatných čitateľov, vychovávateľov v mimoškolskej činnosti, rodičov a iných záujemcov.

Uvedomujeme si, že problematika nie je spracovaná úplne a nie je vyčerpaná. Predstavuje len krátky exkurz do problematiky výtvarnej tvorby so zameraním na výtvarné techniky a materiály a na inšpiráciu umením a k umeniu.

Autorka

1. VÝTVARNÉ TECHNIKY A MATERIÁLY

Skôr, ako sa budeme venovať prezentovaniu jednotlivých výtvarných techník, je vhodné, aby sme si **objasnili niekoľko základných odborných termínov, ktoré súvisia s problematikou publikácie.**

Výtvarná
technika

Pojem výtvarná technika môžeme nájsť vo viacerých odborných publikáciách.

A. Macko (1975, s. 5) definuje výtvarnú techniku ako „špecifický prostriedok výtvarného odrazu, ktorým sa vyjadruje zmyslové a rozumové poznanie a estetický vzťah ku skutočnosti“.

Iní autori uvádzajú, že „výtvarnou technikou rozumieme **spôsob realizácie tvarov v materiáli alebo súbor technologických predpisov**“. Technika vo výtvarnom umení bola výstižne charakterizovaná ako „poézia činnosti“ (Zdeněk et al., 1987, s. 39).

Zároveň môžeme nájsť aj rôzne delenie výtvarných techník podľa viacerých autorov.

Delenie
výtvarných
techník

Prikláňame sa k takémuto deleniu výtvarných techník:

1. **plošné** výtvarné techniky: kresba, maľba, grafika, kombinované a materiálové techniky,
2. **plastické a priestorové** výtvarné techniky: modelovanie a konštruovanie,
3. **netradičné** techniky plošnej a priestorovej tvorby.

Výtvarný
materiál
a nástroje

Pri výtvarnej technike sa používa výtvarný materiál a nástroj. **Napríklad pri výtvarnej technike kresby sa použije ako materiál tuha, uhlík, rudka, tuš, farba. Nástrojom môže byť ceruzka, do tyčinky zlisované farbivo, pero, štetec, drevko.**

Výtvarník nepoužíva výtvarné materiály a nástroje samoúčelne, ale volí ich tak, aby boli v súlade s použitou technikou a výtvarnou predstavou. Rôzne materiály majú rozdielne výrazové účinky.

2. PLOŠNÉ VÝTVARNÉ TECHNIKY

Plošné výtvarné techniky sú charakteristické tým, že **sprostredkujú jeden pohľad na kompozičnú plochu**. Prostredníctvom týchto techník **prevádzame trojrozmernú skutočnosť do dvojrozmernej plochy**.

Dvojrozmer-
nosť

2.1 Kresba

Patrí nielen k najstarším výtvarným prejavom človeka vôbec, ale **je tiež jednou z najčastejšie využívaných techník v pedagogickej praxi vôbec**. V minulosti sa kresba skôr vníma-
la ako pomocný prostriedok pre ďalšie výtvarné techniky. Málokedy hrala samostatnú úlohu. Až neskôr v histórii bola docenená jej úloha a začala byť vnímaná aj ako samostatná výtvarná technika a spôsob výtvarného vyjadrenia. Prešla dlhým vývojom od skalných kresieb a rytín a po skutočné ponímanie a spôsoby podania. **Je základom takmer každej výtvarnej činnosti**.

Postupne
docenená
technika

Kresbou rozumieme **zobrazenie na ploche pomocou línií a iných kresbových stôp, ktorými môžu byť body, rozpité, rozmazané alebo ryté línie, škvrnky a pod**. Kresbové účinky umocňuje nepokreslená plocha, farby a štruktúra podkladu, na ktorom je kresba prevedená. Kresba **býva väčšinou jednofarebná** a prevádza trojrozmerný svet do dvojrozmernej plochy. Kresbová línia má veľa podôb, od tenkej vlasovej čiary až po silnú robustnú stopu. Kresbou môžeme vyjadriť **jednak tvar predmetu, jednak jeho objem, hmotu a štruktúru**. Línia použitá v kresbe môže v nás vyvolať istý pocit.

Čo je
kresba?

Základným vyjadrovacím prostriedkom kresby je línia. Jej podstata je založená na vzťahu línií a plôch, ktoré predstavujú základné výtvarné vyjadrovacie prostriedky. Línia kresbového materiálu **môže byť tenká, hrubá, vlnitá, ostrá, roztraseaná, prerušovaná**. Jej kvalita závisí od tlaku a pohybu ruky.

Čo je línia?

Línia má veľkú možnosť výrazovosti, zároveň **je najdôležitejším prostriedkom pri kresbe**. Pod pojmom línia máme na mysli množstvo možností, od vlasových, jemných čiar cez ruzou alebo perom až po silné, hrubé stopy štetcom, ktoré majú skôr podobu malej plochy.

Línia
a plocha

Plocha, na ktorej je kresba, býva z väčšej časti nepokrytá a **spoluvytvára konečný účinok kresby**. Striedanie línií a iných stôp a ich vzájomné ovplyvňovanie spolu s kontrastnou plochou podkladu spoluvytvára ilúziu tvaru, svetla a priestoru. Účinok kresby umocňujú nepokreslené plochy a taktiež farba a štruktúra podkladu.

Stopa

Ďalším výrazovým prostriedkom kresby je stopa. **Medzi stopy zaraďujeme napríklad škvrny, body, rozpité línie nepredvídateľných tvarov, rozmazané stopy mäkkého kresliaceho materiálu**. Práve striedanie línií, stôp a kontrastných plôch podkladu a ich vzájomné ovplyvňovanie vyvoláva ilúziu tvaru, svetla a priestoru (Hejný, 1990, s. 7).

2.1.1 Kresliace nástroje, materiály a pomôcky

Ceruzky
a pastelky

Ceruzky patria k najbežnejším a najzákladnejším nástrojom na kreslenie. Línia ceruzkou sa vyznačuje jasným kovovým leskom.

Z histórie
ceruziek

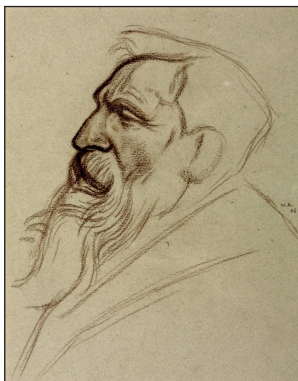
Grafitové ceruzky **sa začali vyrábať po objavení bohatých ložísk tuhy v Anglicku. Najskôr sa rezali z jedného kusa grafitu, neskôr sa začal grafit mlieť** s prísadami a vzniknuté plastické cesto sa lisovalo do tyčiniek, ktoré sa sušili, vypaľovali na požadovanú tvrdosť a nakoniec balili do dreveného obalu. Tento postup sa v zdokonalenej podobe používa dodnes. Takejto ceruzke predchádzala rudka a olovka.

Na kreslenie sú najvhodnejšie mäkké ceruzky s označením H a B. **Ceruzky s označením H majú tuhu tvrdšiu, sú vhodnejšie na písanie a grafomotoriku**. Na kreslenie sú vhodné ceruzky B – B6. **Na bežnú prax v materských školách odporúčame využívať ceruzky B – B2**. Pri výtvarnom vyjadrovaní dieťaťa je ceruzka vhodná na zaznamenanie námetu, ale aj na samostatnú tvorbu. **Kreslíme vždy na drsnejšiu stranu papiera**. Pri kreslení neodporúčame používať gumu, iba v prípade použitia techniky kresby gumou.

Ceruzky môžu byť zasadené v dreve alebo ich vkladáme do nástavcov (verzátika). Kresba ceruzkami a pastelkami sa dobre kombinuje s inými materiálmi, napr. s tušmi, vodovými farbami, pastelami. **Ak kombinujeme kresbu ceruzou s far-**

bou, použijeme vždy drsnejší papier.

K umelcom, ktorí sa venovali kresbe ceruzou a vytvorili svoje diela, patrili napríklad J. A. Ingres, A. Rodin, I. Mánes, M. Aleš, M. Švabinský, M. Benka (Michalides, 1963, s. 13).

Obr. 1: A. Rodin

Obr. 2: M. Benka

Obr. 3: Kresba ceruzkou (Martin, 6 rokov)

Uhol' má podobné vlastnosti ako ceruza. Môže byť **prírodný**, ktorý je **čierny** (vetvička mäkkého dreva pálená bez prístupu vzduchu), alebo **umelý** (lisovaný umelý prach so spája-

Uhol'

dlom). Najvhodnejšie drevo na výrobu prírodného uhľa je lipa. **Uhoľ je mäkší ako ceruza, ľahko sa roztiera.** Veľmi dobre sa s ním kreslí na veľké formáty. **Hotové kresby je nutné zafixovať** fixatívom alebo lakom na vlasy, aby sa kresba nerozmazávala. Pri kresbe uhľom neodporúčame gumovanie.

Využitie
uhľa

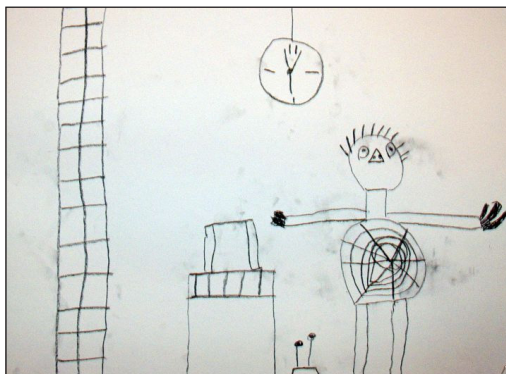
Uhoľ býva považovaný za najtvárnejší materiál z kresliacich prostriedkov. Môže byť použitý **pri kresbách malých aj väčších rozmerov, na papier aj na plátno.** Častice uhľa, nanesené na papier, sa dajú ľahko roztierať, opravovať, meniť, odstraňovať plastickou gumou alebo mäkkou handričkou. Kresbu uhľom treba vždy fixovať vodnými alebo liehovými fixatívami, ktoré ju chránia pred znehodnotením a zotretím (Michalides, 1963, s. 14).

Z histórie
uhľa

Kresba uhľom bola veľmi obľúbená **najmä v období renesancie**, známe sú kresby talianskeho maliara Tintoretta. U nás sa môžeme stretnúť s kresbou uhľom pri figurálnych kompozíciách od M. Benku, pri krajinách od J. Mařáka (Michalides, 1963, s.14).

Obr. 4: Kresba uhľikom (Barborka, 6 rokov)

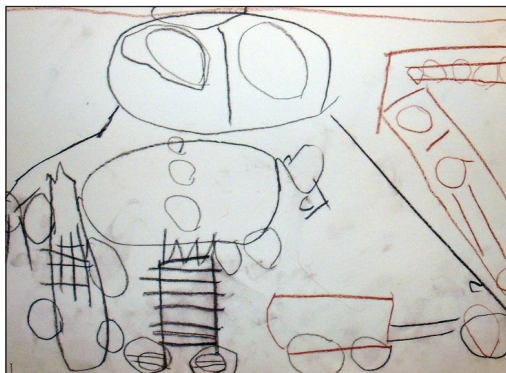
Obr. 5: Kresba uhlíkom (Richard, 6 rokov)

Rudkou kreslíme na **veľké plochy bieleho alebo tónovaného papiera**. Rudka **nie je vhodná tam, kde je potrebné vyjadriť detaily**. Môžeme ňou kresliť hrotom aj plochou. Rudka zanecháva na papieri menej prašnú stopu, **má rôzne odtiene červenej až hnedej**. Kresbu rudkou **je potrebné zafixovať**.

Rudka

Vo svojich kresbách ju **využívali umelci všetkých dôb**. Môžeme spomenúť napríklad Leonarda da Vinci, ktorý nevyužíval rudku len na návrhy a poznámkové skice, ako bolo dovtedy zvykom, ale využíval ju aj pri dokonalých a definitívnych kresbách detailov. Rudkou kreslili aj Michelangelo, A. del Sarto, Carpaccio, Coreggio, P. Rubens, Rembrandt (Teissig, Hrdina, 1982, s. 66 – 68).

Z histórie
rudky

Obr. 6: Kresba rudkou a uhlíkom (Lukáš, 6 rokov)

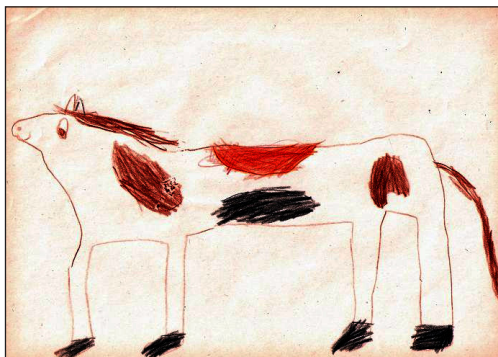

Obr. 7: Kresba rudkou a uhlíkom (Uma, 6 rokov)

Pastelky,
farbičky,
farebné
ceruzky

Sú veľmi **častým materiálom na kreslenie v materskej škole**. Sú dostupné v rôznych veľkostiach a hrúbkach. Je vhodné ich používať **pri kresbe na menšie formáty**. Kreslenie pastelkami je veľmi vhodná technika pre deti, pretože im poskytuje možnosť využiť väčšiu farebnú škálu tónov. **Pre menšie deti odporúčame pastelky s mäkkým jadrom, ktoré zanechávajú mäkkú výraznú stopu**. Pastelky polámané na malé kúsky sú nevhodné.

Časté používanie pasteliek bez vhodnej motivácie môže viesť k drobnopísnej tvorbe, nudnej a nezaujímavej kresbe. Preto odporúčame ich používanie ozvláštniť vhodnou motiváciou, kombináciou s inou technikou.

Obr. 8: Kresba farbičkami (Terezka, 6 rokov)

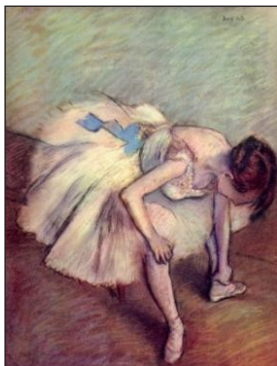
Obr. 9: Kresba tušom a farebnými ceruzkami (Ninka, 6 rokov)

Suchý pastel predstavuje **univerzálny materiál na kresbu aj maľbu detí**. Je to veľmi jednoduchá výtvarná technika. **Suché/kriedové pastelý sú krehké**, a preto hotovú kresbu hneď zafixujeme, počas kresby namáčame do mlieka alebo do vody s klovatinou. **Dobre sa nimi kreslí na navlhčený papier vodou a lepidlom**. Suchý pastel je vhodný na kresbu na stredne veľké až veľké formáty. Patrí medzi farebne najstálejšie techniky, pretože obsahujú málo spojiva, ktoré by časom mohlo zmeniť farebný tón.

Suchý pastel

Techniku suchého pastelu používali umelci už v 15. a 16. storočí, poznáme napríklad kresby hláv od Leonarda da Vinci. Samostatnou technikou sa však stal až v 18. storočí a **bol charakteristickou technikou rokoka**. So suchým pastelom pracovali napríklad E. Degas, F. Boucher, J. Chardin, E. Delacroix, u nás J. Alexy, V. Sychra (Michalides, 1963, s. 15).

Z histórie pastelu

Obr. 10: E. Degas: Tanečnica Obr. 11: E. Degas: Tanečnica

Obr. 12: Kresba suchým pastelom (Kristína, 6 rokov)

Obr. 13: Kresba suchým pastelom (Terežka, 6 rokov)

Mastný
pastel

Olejové kriedy alebo voskové pastely, ktoré sa podobajú ceruzkám, ale sú mastné, nazývame mastný pastel. Pri vzájomnom používaní a prerývaní vytvárajú špinavé farebné tóny. Je to výtvarná technika na pomedzí maľby a kresby. Jedným z umelcov, ktorí ním tvorili svoje výtvarné diela, bol aj Martin Benka.

Mastný/voskový pastel sa nestiera, **je vhodný pre deti**, môže sa kombinovať s tušom, farbou a pod.

Olejový
pastel

Tóny olejového pastelu sú ostré a výrazné, vyniká aj leskom, ktorý podstatne zvyšuje optický účinok kresby. Kres-

bu olejovým pastelom netreba fixovať, pretože jeho povrch je stály.

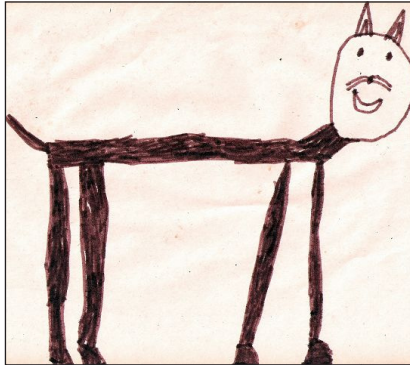
Fixky sú veľmi obľúbeným kresliarskym materiálom u detí. Kreslí sa s nimi veľmi ľahko. **Nevýhodou kresby fixkami je, že sa veľmi kĺžu po papieri, nie je možné ich stopu zmeniť pritlakom, línia je definitívna.** Farby, v ktorých sú fixky k dispozícii, bývajú pomerne kriklavé a veľmi výrazné. Fixky **nie sú stále**, časom farba bledne. Vyrábajú sa v rôznych hrúbkach a farbách. **S vyschnutými fixkami môžeme kresliť tak, že ich namáčame do tušu a atramentu.** Fixka nie je vhodná na grafomotorické cvičenia – okrem bodu.

Fixky

Použitie fixiek na kresbu v materskej škole odporúčame zvažovať. Pretože ich časté používanie môže viesť k prejavom lajdáckej kresby s priveľkým farebným zjednodušením a pozastaveniu prirodzeného vývinu detského výtvarného prejavu.

Obr. 14: Kresba fixkami (Stelka, 5 rokov)

Obr. 15: Kresba fixkami (Maťko, 6 rokov)

Tuš	Tuš patrí medzi najstálejšie kresliarske materiály, nebledne ani po zaschnutí . Po zaschnutí je vo vode nerozpustný. Tušom kreslíme pomocou redisového pera, štetcami alebo drevkom, špajdlou . Kresba tušom a štetcom si vyžaduje väčšiu zručnosť a poznanie techniky. Na kreslenie tušom môžeme využiť nielen čierne tuše , ktoré sú najbežnejšie, ale aj farebné tuše . Kresbu tušom môžeme vhodne kombinovať, napr. lavírovaním – akvarel alebo kresba tušom s obmedzeným počtom farieb. Tuš alebo farby sa riedia vodou a používajú sa v rôznych hustotách. Používa sa v kresbe aj v maľbe. Kombinovať ho možno i kolorovaním – doplnením farieb, vyfarbením.
Pierka a redisové perá	Pierka a redisové perá sú vhodné na kreslenie, na kresbu tušom, prípadne atramentom alebo nariedenou farbou . Pierka stopu zanechávajú podľa hrúbky hrotu a charakter kresby ovplyvňuje použitý nástroj, farebnosť a hlavne zručnosť. Perokresba sa môže predkresliť aj ceruzkou. Pierko po namočení otierame o okraj, aby sa netvorili machule. Pierkom kreslíme na hladký papier suchý alebo navlhčený, perokresbu je možné doplniť farbou, lavírovať alebo kolorovať.
Štetce	V súčasnosti sú dostupné dva druhy štetcov. Z hľadiska použitého materiálu sú to: <ul style="list-style-type: none"> • vlasové štetce, • štetinové štetce.

Z hľadiska tvaru sú to:

- guľaté štetce,
- ploché štetce.

Vlasové štetce sú väčšinou guľaté, ploché štetce sú väčšinou štetinové. Môžu byť rôznej hrúbky a kvality.

Guľaté vlasové štetce sa **používajú na kresbu, maľbu akvarelovými farbami**. Ich tvar je usporiadaný tak, aby udržal veľké množstvo riedkej, tekutej vodovej farby.

Guľaté štetce

Na **husté farby** (temperové, acrylové) sú vhodné ploché štetinové štetce s krátkou drevenou rúčkou. Kvalitné štetce dobre držia vlas, je potrebné ich chrániť pred mechanickým poškodením.

Ploché štetce

Štetce pri maľovaní nedržíme nikdy tesne pri vlase na okraji kovovej obruby, vždy až za drevené držadlo. Štetec držíme k maľbe kolmo a otáčaním medzi prstami regulujeme silu ťahu. Štetcová kresba si vyžaduje rýchlosť a zručnosť, je možné ju lavírovať alebo kolorovať, ale dávame pozor, aby kresba zostala dominantná.

Kresba štetcom je vhodná na rozvíjanie odľahčeného kresliaceho pohybu a správne držanie tela dieťaťa. Zanecháva mokrú stopu a môžeme ju použiť v kombinácii s akvarelými (vodovými) farbami. Technika je vhodná na kresbu detailov, línií a štruktúr.

V súčasnosti sa používa najmä pri kreslení štúdií rôznych námetov a v ilustračnej tvorbe. Ak chceme štetec využiť na kreslenie, potrebujeme ostrý, špicatý, niekedy polosuchý štetec.

Majstrom techniky kresby jemným štetcom bol A. Durer, ktorý kreslil na farebnom papieri čiernymi kontúrami, čiarkovaním a bielymi svetlami (Michalides, 1963, s. 17 – 18).

Medzi netradičné kresbové nástroje patria **drievka, kefký, vetvičky, slamky, kúsky látky, polystyrénu, povrázky, nite, kamene a predmety namočené do farby, guľôčky...**

Netradičné kresbové nástroje

Obr. 16: Kresba drievkom – špajdlou namočenou v tuši
(Zoe, 6 rokov)

2.1.2 Podklady na kresbu

Papier

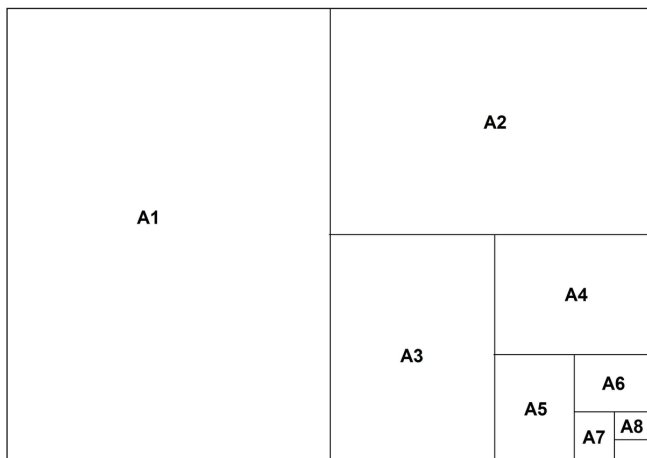
Papier je základným materiálom, na ktorý môžeme kresliť a maľovať. Vynašili ho v Číne začiatkom 1. storočia nášho letopočtu. Aj v súčasnosti **je to najdostupnejší materiál pri využívaní techniky kresby.**

Druhy papiera

V súčasnosti sú dostupné rôzne veľkosti, hrúbky, farby papiera.

- **Baliaci papier** – je dostupný, predáva sa vo väčších baloch. Na kresbu je vhodný archový baliaci papier, ktorý môže byť rôznej kvality. Na baliaci papier **kreslíme vždy na drsnejšiu stranu**, nie na hladkú, po ktorej by sa ceruza aj farba kízala. Podľa potreby môžeme formát upraviť, orezať. Baliaci papier **je vhodný na kresbu ceruzou, uhľom, rudkou, farebnými kriedami.** Výhodou baliaceho papiera je, že dieťa sa nemusí obávať, že papier zničí, pretože patrí medzi najlacnejšie materiály.
- **Kladivkový papier** – alebo kresliarska štvrtka, je **typ kartónového papiera**, polokartón. **Je silnejší ako baliaci papier, predáva sa vo formátoch označených písmenom A** (najväčší A1 84 x 60 cm, A2 60 x 42 cm, A3 42 x 30 cm, A4 30 x 21 cm, A5 21 x 15 cm).

Na kreslenie (aj pri iných technikách) v materskej škole odporúčame formáty A1 – A3 (A4 a menšie formáty odporúčame len pri niektorých špecifických technikách). Vhodné je, ak sa formát netypicky upraví. Ak deti majú možnosť tvoriť na rôznych formátoch, podporujeme zároveň aj ich predstavivosť a schopnosť vyrovnat' sa kresliarsky s formátom.

Formát A1
– A8

Obr. 17: Ilustračný obrázok formátov papiera

- **Pastelový kartón** – je výkres, ktorého farba môže byť jemne upravená do farebného tónu, napr. pieskový, šedý, červený, čierny a pod., predáva sa vo formáte A2. Jedna strana tohto papiera je drsnejšia ako druhá a je vhodná na kresbu ceruzou, perom, farebnými kriedami. **Nie je vhodný na maľbu akvarelovými a temperovými farbami.**
- **Jemné papiere** – sú to rôzne typy kancelárskych papierov, hodvábné papiere, farebné papiere a iné ručné papiere. Sú to skôr netypické materiály, ktoré sa využívajú menej alebo pri špecifických technikách.
- **Iné podkladové materiály** – najčastejšie sa na kresbu využíva ako iný materiál **lepenkový papier**, ktorý môže byť rôznej hrúbky. Je vhodný aj na maľbu temperovými farbami ako podklad na koláž. Ako podklad môžeme využiť aj **sololit**, ktorý má podobné vlastnosti ako lepenka, ale je kvalitnejší.

Povrch akéhokoľvek papiera môžeme upraviť – vodou, farbou. Pri kresbe je dôležité upevnenie papiera na podložku, aby sa nehýbal.

Pri kresbe gumujeme čo najmenej.

Druhy kresby Z hľadiska tvorivého zámeru rozoznávame štyri základné druhy kresby:

1. **Náčrt a skica** – skratkové, poznámkové, rýchle a zjednodušené, voľne zachycujú prvý nápad, pocit alebo vnem. Poslúžia nám v prvej fáze pred definitívnou kresbou alebo grafikou. Realizujú sa v malých formátoch s jednoduchou kompozíciou a tvarmi, bez tieňovania a šrafovania.
2. **Študijné kresby** – zmyslom je spresniť si zamýšľanú kompozíciu, predstavu o výslednom celku s dôrazom na detail.
3. **Prípravné kresby** – riešia sa v mierke k výslednému dielu alebo v pomere 1 : 1. Vo svojom výsledku sú dokončené a definitívne.
4. **Kresba ako definitívny prejav** – sú konečným výtvarným dielom. Môže byť lavírovaná a kolorovaná. Hotové kresby sa fixujú, paspartujú a rámujú. Medzi hotové kresby patrí aj ilustrácia, karikatúra a comics.

Kresba z hľadiska techniky

Z technického hľadiska môžeme kresbu rozdeliť na:

1. **Lineárnu kresbu** – zobrazovaný tvar je vytváraný prostredníctvom línií.

Obr. 18: Lineárna kresba, hra s líniou, lomená línia zhora dolu, lyžovanie dolu kopcom (Tereška, 6 rokov)

2. **Šrafovanú kresbu** – šrafovanie sa robí pomocou grafického materiálu (napr. ceruzou, farebnými ceruzkami, rudka, uhlík), líniami. Začíname zvyčajne na najtmavších miestach zobrazovaného objektu a postupujeme k svetlejším a najsvetlejším miestam. Šrafúru radíme v najtmavšej časti veľmi husto a kreslíme ju s väčším tlakom, takže je výraznejšia. Šrafúru môžeme aj krížiť vo viacerých vrstvách. Medzi najsvetlejšími a tmavšími plochami by mal byť pozvoľný prechod.
3. **Tónovanú kresbu** – modelácia zobrazovaného predmetu sa dosahuje roztieraním, rozmazávaním kresliarskeho materiálu na papieri papierom, handričkou alebo prstom do plynulých prechodov.
4. **Lavírovanú (rozmývanú) kresbu** – kresbu nakreslíme perom alebo tušom, potom zriedeným tušom alebo farbou tieňujeme tak, aby sme vystihli objem zobrazovaného predmetu. Najdôležitejšiu úlohu hrajú odtiene tej istej farby, ktoré vznikajú rôznym stupňom riedenia. Do takejto kresby môžeme znovu kresliarsky zasiahnuť bez toho, aby sme narušili jednotu prevedenia.
5. **Kolorovanú kresbu** – kresbu doplňujeme akvarelovými farbami, farebnými ceruzkami, pastelom a pod. Farba v tomto prípade hrá len sekundárnu úlohu, dominuje kresba.

Obr. 19: Kolorovaná kresba, masťný pastel a vodová farba (kolektívna tvorba)

Obr. 20: Kolorovaná kresba, voskový pastel a akvarel
(Tereza, 6 rokov)

Kresba
podľa vzniku
a účelu

Podľa vzniku a účelu môžeme rozlíšiť viaceré druhy kresby. J. Hejný (1990, s. 9 – 11) rozdeľuje kresbu na:

- **Grifonáž** – tento typ kresby vytvárame väčšinou bez určitého tvorivého zámeru na papier či okraj novin;
- **náčrt (skica)** – väčšinou vzniká z predstavy, bez konkrétneho modelu. Skratkovito, zbežne a rýchlo zachytáva prvý nápad, myšlienku;
- **študijná kresba** – môže vzniknúť z predstavy alebo podľa modelu. Výtvarný umelec sa v nej zameriava na určitý úsek väčšej kompozície, overuje si niektoré záležitosti detailným štúdiom;
- **prípravná kresba a kartón** – sú definitívne vyriešené kresby, prevedené v rovnakej veľkosti ako budúca realizácia. Prípravná kresba sa ďalej prenáša na iný podklad, napríklad drevo, linoleum, kameň či plátno. Kartón je prípravná kresba pre monumentálne výtvarné dielo – umelec z neho preniesie obraz na stenu v podobe fresky či sgrafita alebo podľa neho bude tkať gobelín;
- **kresba – umelecký prejav** – je definitívnym dielom výtvarného umelca. Väčšinou je adjustovaná v pasparte, zasklená a zarámovaná.

2.1.3 Technika kresby v predprimárnom vzdelávaní

Pri výtvarných technikách vždy začíname kresbou, pretože je to najzákladnejšia technika, zároveň je súčasťou aj iných výtvarných techník. Univerzálny postup, ako zvládnuť techniku kresby neexistuje, avšak môžeme uviesť niekoľko odporúčaní.

Kresba = základ

Na uplatnenie správnej techniky kresby je dôležité dodržiavať:

Pravidlá kresby

1. správne držanie materiálu,
2. uvoľnená ruka,
3. rozcvičenie ruky krúživými pohybmi pred kreslením,
4. pohyb vychádza z ramenného kĺbu, lakeť a zápästie sú uvoľnené,
5. ruku ľahko podopierame malíčkom alebo dlaňou o podložku,
6. v sede podložku oprieme tak, aby mala šikmý sklon,
7. kresliaci nástroj držíme ľahko, ďalej od kresliaceho hrotu,
8. v stoji držíme nástroj vo voľne vystretej ruke.

Kresba predstavuje základnú techniku, ktorá umožňuje dieťaťu výtvarne sa vyjadriť. Je odrazom grafických schopností dieťaťa, ale najmä vyjadrením jeho predstáv, citovej väzby k okolitému svetu, prostriedkom komunikácie medzi dieťaťom a učiteľkou (Uždil, Šašínková, 1984, s. 70).

Kresba, ako uvádza V. Roeselová (1996, s. 24), je zároveň najprirodzenejšou výtvarnou činnosťou dieťaťa. Aj keď spočiatku môžeme pozorovať najmä kreslenie čmáraníc, ktoré sú hrou so stopami a líniami, neskôr sa z nich stávajú symboly, ktoré môžu zobrazovať známe motívy ľudí, domov či stromov.

Od čmáraníc po človeka

V súčasnosti sú v pedagogickej praxi uznávané **štyri štádiá výtvarného prejavu:**

Výtvarné štádiá

1. **Obdobie čmáraníc** (do 2. roku veku dieťaťa) – podľa niektorých autorov obdobie bezobsažných čmáraníc, ohraničujú ho vekom 3 roky.
2. **Obdobie spontánnej obsahovej detskej kresby** (od 2

do 7 – 8 rokov veku dieťaťa) – nazývané tiež obdobím detského naivného realizmu.

3. Obrat k napodobňovaniu optickej podoby (od 7 – 8 do 11 – 12 rokov veku dieťaťa) – v staršej odbornej literatúre – vizuálny realizmus.

4. Obdobie straty záujmu o detský výtvarný prejav (od 11 – 12 rokov).

Obdobie čmáraníc

(do 2., resp. 3. roku veku dieťaťa)

Čmáranie
ako praktický
pohyb

Čmáranice, črtacie experimenty sú zatiaľ bezobsažné, sú prejavom schopnosti spojiť jednotlivé časti situácie do štruktúralného celku (nákres, písadlo, pohyb, motorika ramena). Zo začiatku je pohyb celého tela pri výtvarnej tvorbe dieťaťa výsledkom neuromotorickej podstaty – patrí do oblasti tzv. praktických pohybov. **Jeho výsledkom je zdokonaľovanie motoriky, schopnosť pohybovej inhibície so spätnou väzbou na psychiku dieťaťa.** Potom nastáva pocit uspokojenia, zaujatia a radosť z grafického pohybu.

Čmáranice sú v tomto veku blízke hre a na rozdiel od iných hier tohto veku zachovávajú relatívne trvalú stopu – bod, líniu, škvrtu, tvar. **Postupne sa rýchly, krúživý pohyb spomaľuje a dieťa sa snaží vytvoriť ovál jednou plynulou čiarou a uzavrieť ho,** významovo to môže zobrazovať hlavu, jablko a pod.

Tieto **náhodné obrázky sveta sa objavujú približne v treťom roku života.**

Obdobie spontánnej obsahovej detskej kresby

(od 2 do 7 – 8 rokov)

Diagramy

Trojročné dieťa začína používať formy, ktoré vychádzajú zo základných znakov. Nazývame ich diagramy, je ich šesť: kruh alebo ovál, štvorec alebo pravouholník, trojuholník, jednoduchý tvar, grécky kríž a diagonálny kríž.

Čítanie
tvary i farby

Štvorročné dieťa má dostatok skúseností s čmáranicami, diagramami, kombináciami. Dospelý v nich spoznáva detské kresby. Je to tzv. **obrázkové štádium.** Začína sa kresbou ľud-

skej postavy, kvetov, domu a pod. Dieťa „číta“ svoje kresby už počas kreslenia. K čítaniu tvaru sa pripája čítanie farby.

Po piatom roku je evidentný prechod k dvojrozmernej kresbe. Trup má tvar kruhu alebo oválu, trojuholníka, štvoruholníka. Hlava je priamo spojená s trupom, nohy sú ďaleko od seba. Proporcie nie sú v súlade.

Dvojrozmer-
ná kresba

V šiestom roku pribúdajú detaily, uši a vlasy. Náznaky oblečenia sú priehľadné. Toto štádium kresby sa nazýva štádiom izolovaných predstáv.

Izolované
predstavy

Ludskú figúru tvorí nepravidelný ovál. Postupne sa do neho umiestňujú oči a potom ústa a nos. **Detaily nie sú umiestnené správne.** V štádiu izolovaných predstáv má dieťa zásobáreň výtvarných symbolov. Preto celkom jednoducho vytvorí prvú schému zvieratá. Je tu veľmi zjavná podobnosť so schémou človeka. Podobnosť sa stráca až vtedy, keď dieťa kreslí zviera z profilu.

Samostatne a spontánne kresliace dieťa sa postupne dostáva k zobrazovaniu určitej situácie, deja. K situačnej kresbe sa dieťa dostáva na základe kompozičných schopností. Do plošných útvarov vkladá ďalšie schémy, hlavne ľudské postavy, a tak sa dostáva k vyjadreniu a znázorneniu deja. **Detská kresba ožije a stáva sa z nej rozprávka.** Dieťa kresbou vyrozpráva celé udalosti. Z výtvarného zápisu týchto viet sa stávajú piktogramy, obrázkové písmo. Projekčné zobrazovanie udalostí na obrázku je vyriešené pomocou pásov v detských kresbách.

Zobrazovanie
deja

Obrat k napodobňovaniu optickej podoby

(od 7 – 8 do 11 – 12 rokov)

V tomto období sa rozvíja predovšetkým konkrétne a logické myslenie, rozvíjajú sa základy vedeckého poznávania dieťaťa a klesá tvorivá aktivita dieťaťa. Psychológovia toto obdobie nazývajú tzv. štádiom správnych odpovedí. **Nastáva presné vnímanie plochy, priestoru a času. Dieťa dokáže odhadnúť veľkosť, hmotnosť.**

Štádium
správnych
odpovedí

V siedmom roku dieťa rozlišuje JA a NIE JA, prechádza do tvrdého, ale užitočného obdobia drsnej a rozpornej pubertálnej morál-

Intelektuálny
realizmus

ky. Vo výtvarnom prejave nastáva obrat k napodobňovaniu optickej podoby. **Nástup myslenia v konkrétnych operáciách sa prejavuje vo figurálnej kresbe – snaha vytvoriť sugestívnu situáciu, stráca sa spontánnosť a náhodnosť.** Ide o intelektuálny realizmus, postupne prerastá **do vizuálneho realizmu.**

Obdobie straty záujmu o výtvarný prejav

(od 11 – 12 rokov)

Kríza
výtvarného
prejavu

Výtvarní pedagógovia hovoria o kríze detského výtvarného prejavu. Kríza **súvisí s rozvojom abstraktného myslenia, kritiky a sebakritiky.** Výtvarná tvorba sa stáva suchopárnou, súčasne je nedokonalá podľa vizuálnej podoby i podľa reálnych požiadaviek. Je evidentný pokus o tieňovanie, zachytenie objemu a plasticity. Objavuje sa odkresľovanie, necitlivé prijímanie vzorov z profesionálnej tvorby dospelých.

Ako rozvíjať
kresbu
u detí?

J. Uždil a E. Šašinková (1984, s. 70 – 71) pri rozvíjaní kresby v materskej škole pokladajú za dôležité:

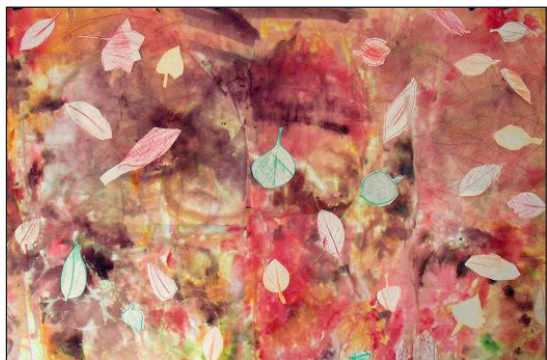
- **poskytovať deťom dostatok príležitostí na kreslenie,** umožniť im, aby si vyskúšali vlastnosti a možnosti grafického materiálu;
- **prirodzenou cestou vytvárať u detí potrebné výtvarno-technické návyky:** zvládnutie plochy, držanie grafického nástroja, schopnosť jeho mnohostranného využitia;
- **individuálny prístup učiteľky, záujem o tvorbu každého dieťaťa,** ocenenie, priaznivé hodnotenie v priebehu výtvarnej činnosti;
- **utváranie atmosféry pokoja, pohody a istoty,** ktorá je dôležitou podmienkou úspechu;
- poskytnúť deťom **dostatok výtvarného materiálu.**

2.1.4 Netradičné kresbové techniky a prostriedky v MŠ

Techniky kresby suchou i mokrou stopou v materskej škole sme spomenuli už v kapitole Kresliace nástroje, materiály a pomôcky, v tejto priblížime netradičné kresbové techniky a prostredia, ktoré sú vhodné pre deti predškolského veku.

- **Kresba na základe sluchového, hmatového, chuťového, čuchového, pohybového a vizuálneho vnemu:** je to tech-

nika, prostredníctvom ktorej deti vnímaný okolitý svet zaznamenávajú na papier. Deti môžu zaznamenávať melódiu hudby, zvuky prírody, náladu, emócie, prírodné javy, s otvorenými a zatvorenými očami.

Obr. 21., 22: Kresba línie pri počúvaní Vivaldiho skladby Štyri ročné obdobia: Jeseň – kresba masným pastelom doplnená zapúšťaním vodových farieb do mokrého podkladu a dotvorená nalepením vylisovaných listov a frotážou listov (kolektívna tvorba)

- **Štylizovaná kresba:** je technika, pri ktorej sa zobrazované predmety štylizujú, zjednodušujú do jednoduchých tvarov. **V materskej škole môžeme túto techniku využiť pri kresbe pomocou geometrických tvarov.**

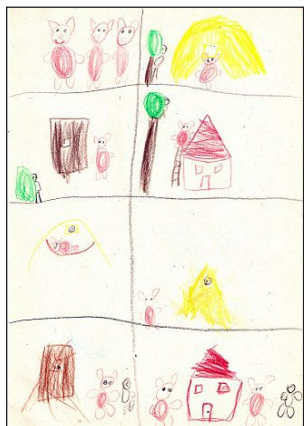
- **Kresba komiksu:** je v podstate obyčajnou kresbou pomocou rôznych kresliacich materiálov. V materskej škole sa skôr vyskytuje štvrtý rozmer detskej kresby, výtvarné rozprávanie. Až v 5 – 6 rokoch sa môže objaviť kresba v okienkach, akási predzvesť komiksu.

Obr. 23: Kresba komiksu *Koza odratá a jež* (Stelka, 5 rokov)

Obr. 24: Kresba komiksu, vymyslený príbeh o princeznej a kováčovi (Terežka, 6 rokov)

Obr. 25: Kresba komiksu
O troch prasiatkach
(Margarétka, 6 rokov)

Obr. 26: Kresba komiksu,
vymyslený príbeh,
postup zdola smerom hore
(Martin, 6 rokov)

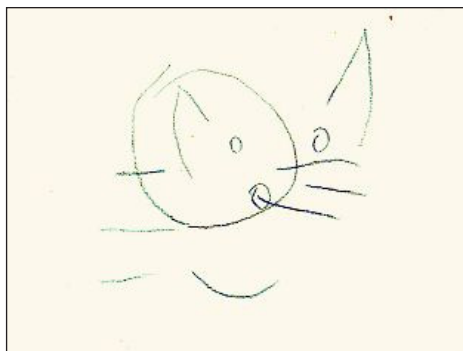
Výtvarné vyjadrovanie kresbou sa pre deti môže stať zaujímavejším a prítlačlivejším, ak deťom odporučíme výtvarné, objavné hry s neobvyklými nástrojmi, ktoré im ukážu, že línie majú veľa podôb, hovoria rôznou rečou, majú svoje nálady a povahy skoro ako ľudia, alebo ponúkneme deťom netradičné námety na kresbu.

Ďalšie netradičné námety na kresbu:

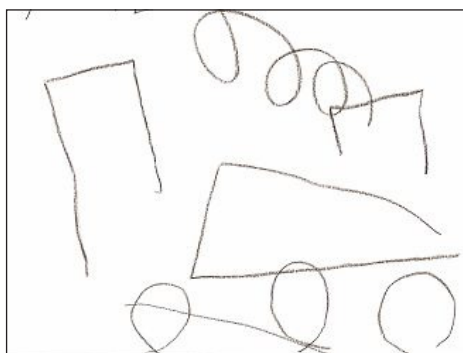
- **Hry s líniou, čiarou** – dieťa kreslí s uvoľnenou rukou rôznymi smermi alebo kreslí oboma rukami na zvislú plochu.
- **Náhodná kresba** – kresba s netradičnými nástrojmi, napr. zeleninou, kefkou...
- **Kresba so zatvorenými očami** – automatická kresba.

Obr. 27: Kresba so zatvorenými očami (Carlloťa, 6 rokov)

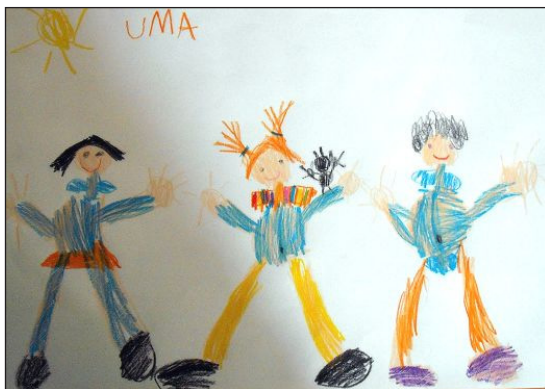

Obr. 28: Kresba so zatvorenými očami, mačička (Jasmínka, 5 rokov)

Obr. 29: Kresba so zatvorenými očami, vlak (Alex, 6 rokov)

- **Fantazijná kresba** – je primárne zameraná na rozvíjanie výtvarnej fantázie detí prostredníctvom ich výtvarného prejavu, ktorý sa môže vymykať so šablónovitého vyjadrenia. Námety sú prezentované tak, aby každé dieťa mohlo nakresliť úplne niečo iné, napr. fantazijný portrét. Rozvoj fantázie
- **Kresbová parafráza** – parafráza je vlastne voľná interpretácia umeleckého diela; deti môžu prostredníctvom kresby vyjadriť svoj názor, dojem a pocit s vnímaného umeleckého diela; v žiadnom prípade nejde o kopírovanie alebo odkresľovanie vnímaného umeleckého diela. Voľná interpretácia
- **Ilustrácie** – sú súčasťou takmer každej detskej knižnej publikácie. Deti ich poznajú, a preto môžeme aj s deťmi vytvárať ilustrácie na známe aj neznáme literárne diela či divadelné predstavenia. Inšpirácia umením

Obr. 30: Kresba – ilustrácia: Pipi dlhá pančucha – kresba na základe divadelného predstavenia (Uma, 6 rokov)

Obr. 31: Kresba farbou roll-on – ilustrácia rozprávky
 Danka a Janka: Gevenducha
 (skupinová tvorba)

2.2 Grafika

Definícia

Grafika v širšom slova zmysle znamená **kresba a písmo** (v gréčtine *grafein* – písať, ryť, kresliť). V užšom zmysle slova znamená **možnosť reprodukcie – rozmnožovanie písomnej alebo obrazovej predlohy tlačením z matric.**

Z histórie grafiky

Ako uvádza J. Hejný (1990, s. 49), **grafické techniky sú známe od obdobia stredoveku**, rozvíjali sa v súvislosti s vynájdením kníhtlače. Grafika **bola najskôr považovaná len za spôsob reprodukcie** – rozmnožovania významných výtvarných diel, avšak **veľmi skoro boli objavené jej osobité výrazové možnosti** a široký sociálny dosah, vďaka čomu sa rýchle rozvíjala ako špecifický úsek výtvarnej tvorby.

Grafika – je súhrnným názvom pre všetky postupy, ktorými môžeme rozmnožiť obrazové predlohy. Prvým krokom je tvorba matric. Hotové šablóny sa vkladajú do grafického lisu, z ktorého vychádzajú vytlačené obrazy vo viacerých exemplároch.

Grafika a jej členenie

Podľa tohto princípu môžeme rozdeliť grafiku na:

- **knižnú grafiku** – zahrňuje tvorbu ilustrácií, ale taktiež typografickú úpravu kníh a knižných obalov a pod.,
- **užitú grafiku** – je zastúpená drobnou a príležitostnou tla-

čou, napr. novoročenky, ex-libris, známky, rôzne blahoželan-
nia, oznámenia a diplomy,

- **propagačnú grafiku** – je charakterizovaná tvorbou plagá-
tov, rôznych letákov, reklám, podnikových značiek, kalendá-
rov, obalov a pod.,
- **voľnú grafiku** – charakterizuje ju umelecký prejav bez
vedľajších funkcií.

2.2.1 Grafické techniky

Grafické techniky podľa spôsobu tlače:

1. Tlač z výšky

Príprava matrice je vo všetkých troch spôsoboch tlače takmer rovnaká. Na hladkú dosku z dreva alebo lina sa prepauzuje alebo priamo nakreslí obraz kresby, ktorý chceme previesť do grafického listu pomocou tušu, čiernou alebo bielou temperou. Nezafarbené časti vyrežeme. Na pôvodnej ploche nám zostanú miesta, ktoré sa odtlačia.

Matrica

Princíp tlače spočíva v tom, že **vyrezané časti na matici po nanesení farby a vložení do lisu zostanú biele**. Vzniká odtlačok zrkadlovo prevrátený ako matrica.

Princíp tlače

Používa sa pri drevoreze, drevoryte a linoreze, zo starších techník kameňoryt, kovoryt. **Medzi najstaršie techniky tlače z výšky patrí drevorez**. Jeho počiatky môžeme hľadať v Oriente, až neskôr v 13. stor. n. l. sa objavuje v Európe. Aj keď prvé drevorezy boli vytvorené jednoduchou lineárnou kresbou, neskôr sa umelci šrafovaním snažili doceliť ilúziu svetla a tieňa, znázorniť objem. **Po vynájdení kníhtlače sa technika drevorezu využívala na ilustrácie kníh**. Ako materiál na výrobu matice sa používa drevená doska, rezaná pozdĺž kmeňa, po vláknach. Na ňu prenesená kresba sa obrezáva nožíkmi (vhodné sú japonské nožíky s krátkou čepelou), prípadne dlátkami.

Drevorez

Medzi najznámejších umelcov, ktorí sa venovali grafickým technikám, konkrétne drevorezu, patrí A. Durer, H. Holbein, z českých a slovenských umelcov J. Váchal, V. Tesař, K. Hruška, F. Peterka (Vaněk, 1981, s. 40 – 42).

Drevoryt je taktiež **nazývaný xylografia**. Býva veľmi často

Drevoryt

zamieňaný s drevorezom, aj keď obe techniky sú odlišné. Drevoryt dovoľuje oveľa jemnejšiu prácu. **Technika je podobná technike drevorezu, ale kým doska – matica pre drevorez je rezaná pozdĺžne, pri drevoryte je rezaná priečne, kolmo na smer vlákien.** Najlepšie sa na výrobu matice hodí tvrdé, husté drevo. Na vyhlbenie čiar sa nepoužívajú nožičky, ale rydlá, ktoré môžu byť jednoduché – vtedy zanechávajú jednu ryhu, alebo stužkové, ktorými sa dá jedným ťahom ryť súbežne viacero súbežných prierezov.

Linorez

Linorez je ďalšou technikou tlače z výšky. **Ryje sa do linolea.** Je veľmi vhodný pre prvé grafické pokusy. Ako uvádza J. Hejný (1990, s. 52), môže sa používať korkové linoleum alebo linoleum vyrobené z PVC. Na rytie sa používajú linorytecké žliabkové rydlá z oceleového plechu a nože podobné drevo-rezovým.

K umelcom, ktorí sa venovali tejto technike patrí napríklad J. Čapek, ktorý ňou vytvoril veľa ilustrácií a grafických listov.

Obr. 32: Lynorit – dieťa nakreslilo námet, učiteľka vyrezala rydlami – pozvánka na besiedku pre mamičky (Melisa, 5 rokov)

Ďalšou technikou tlače z výšky je *tlač z koláže*.

2. Tlač z hĺbky

Postup tlače je opačný ako pri tlači z výšky. Používa sa pri *rytinách, suchej ihle, leptoch*. Podľa spôsobu spracovania tlačovej formy na rytinu – medirytina, ocelorytina, mezzotinta, suchá ihla, patria sem aj lepty. Na rytinu sa naniesie farba, ktorá sa vtiera do vyrytého. Z ostatnej plochy sa farba zotrie a vytlačí sa to, čo zostalo v škárach. Zrkadlový odtlačok je typický obtlačkom zbrúseného okraja matrice.

Rytina

3. Tlač z plochy

Je typická tým, že na tlačiarskej forme sú na rovnakej úrovni miesta, ktoré sa tlačia, aj miesta, ktoré ostávajú biele. **Princípom tlače je vzájomné odpudzovanie mastnoty a vody.** Najznámejšie sú *litografia a autorský ofset*. Princíp litografie objavil pražský rodák Alois Senefelder. V 19. storočí sa táto technika stala v Európe veľmi obľúbenou, uplatňovala sa pri reprodukcii portrétov, obrazov starých majstrov, máp. Litografické práce vykonávali školení kresliči podľa predloh, ale túto techniku si obľúbili aj mnohí umelci, napríklad F. Goya, J. D. Ingres, E. Delacroix, H. Daumier, neskôr G. Corot, E. Degas, A. Renoir, E. Munch. V Čechách a na Slovensku sa litografii venovali J. Mánes, J. Čermák, M. Švabinský, B. Klemens, P. Bohúň, M. Benka, K. Sokol, V. Hložník (P. Michalides, 1963, s. 57 – 58).

Litografia

4. Tlač cez sitko

Je novšia grafická technika. Používa sa jemné sito, ktoré je upevnené na drevený alebo kovový rám. Na site sú lepidlom alebo lakom zaryté miesta, ktoré sa nemajú vytlačiť a farba sa pretlačí cez sito gumenou stierkou.

Výsledkom tvorby autora je grafika – grafický list, čo je výtlačok na voľnom liste papiera. **Každý grafický list je vlastnoručne autorom podpísaný a očíslovaný, považujeme ho za originál.** Číslo je umiestnené v ľavom dolnom okraji pod obrazom. **Číslovanie sa udáva zlomkom, kde prvé číslo znamená poradové číslo a druhé zobrazuje celkový vytlačný náklad.** To znamená, že ak máme grafický list s ozna-

Grafický list

čením 5/150, vlastnime piaty výtlačok z celkového nákladu stopäťdesiat kusov. Nie je možné vytlačiť ľubovoľný počet originálov. Najvyšší náklad býva obyčajne 200 výtlačkov. Ďalšie výtlačky už nepovažujeme za originály a taktiež nemajú zberateľskú hodnotu. **Umelec zvyčajne po vytlačení plného nákladu matricu zničí.**

Uvedené grafické techniky sú pomerne náročné na materiály, vybavenie aj zvládnutie pre deti v materskej škole. V kole však môžeme využiť alternatívne spôsoby grafických techník. Sú to tzv. *nepravé grafické techniky*, ktoré majú s grafikou spoločný princíp tvorby, postup tvorby. Nepotrebujeme pri ich využívaní špeciálne technické vybavenie a sú medzi deťmi veľmi obľúbené.

2.2.2 Nepravé grafické techniky vhodné pre deti v MŠ

Odtlačanie

- **Odtlačanie materiálov:** V materskej škole je možné na túto techniku využiť rôznorodý materiál, napr. časti svojho tela – ruky, nohy, prsty, časti oblečenia, topánky, papuče, tenisiky, rôzne iné materiály – pokrčený papier, prírodniny – listy, kôra, plody.

Obr. 33: Odtlačanie ovocia, zeleniny a listov (Uma, 5 rokov)

Výroba
tlačidiel

Môžu byť nimi aj konkrétne predmety. Napríklad deti si môžu vyrobiť matrice rôznych predmetov – srdiečka, mesiačik,

kvet, list, domček a pod. **Tlačidlá/matrice je možné vyrobiť zo zemiakov, korkových štuplíkov, vyrezávaním z mäkkého dreva, polystyrénu, sviečky a pod.**

Obr. 34: Špagátová matrica – akrylové farby (Alex, 6 rokov)

- **Tlač z rôzneho materiálu:** Princípom je vytvorenie matrice z rôzneho materiálu, ktorá sa natrie farbou a odtlačí sa na podklad. Matricu môžeme vyrobiť z výkresov, lepenky, kartónov, textilu.

Rôzny materiál

Obr. 35., 36: Odtlačanie prstov – stopy líšky alebo vlka, odtlačanie zemiakovej pečiatky – stopy vtáka: Les v zime (kolektívna tvorba)

- **Monotypia:** Princíp poznáme aj podľa pretlačania kresby (písma) cez uhlový papier na papier. Jednofarebnú monotypiu urobíme pretlačením kresby na spodnú stranu papiera. Papier položíme na dosku, na ktorú naváľame farby (tlačiarenské, olejové...), papier opatrne pridržame a kresbu bez opierania ruky pretlačáme – odkopírujeme ceruzou, guľôčkovým perom, drevkom, pastelom... Vzniká iba jeden odtlačok – originál, aj keď je možnosť kresbu odtlačať viackrát.

Jednoduchá monotypia

Najjednoduchšia monotypia vzniká vytlačením hustej farby alebo farieb na polovicu papiera, ktorá sa preloží. Farby sa zmiešajú a vznikajú farebné škvrny, ktoré môžeme dotvárať. Táto technika sa zaraďuje medzi techniky maľbou a grafikou.

Obr. 37: Odtlačok akrylovej farby z euroobalu: Dopravné prostriedky (Martin, 5 rokov)

Obr. 38: Odtlačok akrylovej farby
z euroobalu: Dopravné prostriedky (Terezka, 6 rokov)

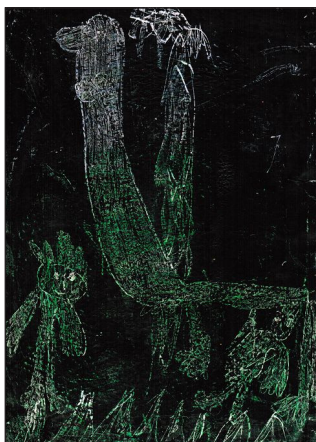
- **Tlač z polystyrénovej alebo kovovej matrice:** Na jej vytvorenie môžeme použiť polystyrén alebo mäkkú kovovú fóliu z konzerv (paštéty), prípadne viečka na zaváraninové poháre. Kresbu vyrývame ostrejším predmetom. Hotovú maticu – ako pri iných grafických technikách – odtlačáme.
- **Odkrývacia technika na voskovom podklade:** Je zaujímavá hlavne pre svoj výsledný efekt. Princípom je preškrabávanie čiernej tušovej farby na voskovom podklade.

Využitie
polystyrénu

Voskový
podklad

Obr. 39: Odkrývacia technika na voskovom podklade:
Kamaráti (Iris, 5 rokov)

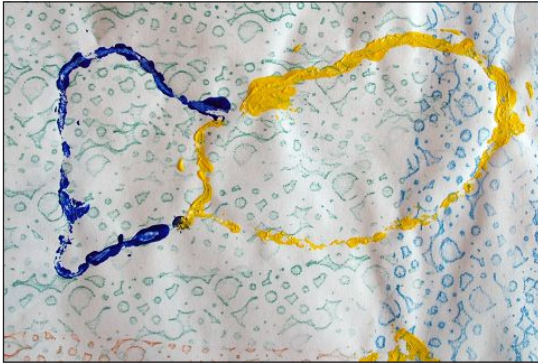
Obr. 40: Odkrývacia technika na voskovom podklade: ZOO
(Martin, 6 rokov)

Princíp
frotáže

- **Frotáž:** Vzniká pretláčaním reliéfnych vyvýšení rôznych textúr, štruktúr prírodných alebo umelých foriem na hornú stranu priloženého mäkkšieho pevného papiera (napr. deti opakom ceruzy takto pretláčajú reliéfnu plochu mincí). Je to kopírovanie pomocou plošne držaného stredne mäkkého grafického materiálu – mastný pastel, ceruza, hruška a pod. Dosiahneme tak reliéfne vyvýšeniny textilu, listov, kôry, kovov, príp. iných hmôt. Frotáž môžeme použiť na komponovanie celej plochy, na detail obrazovej plochy alebo iba na objavovanie nového výtvarného pohľadu. Frotáž môžeme dotvárať aj maliarsky.

Obr. 41: Frotáž listov (Maťko, 6 rokov)

Obr. 42: Frotáž reliéfnej podložky dotvorená odtlačkom špagátovej matrice: Rybka (Iris, 5 rokov)

2.3 Maľba

Oblasť maľby má zo všetkých výtvarných oblastí a techník najviac druhov a techník, najviac možností výtvarne zobrazovať nielen to, čo okolo seba vidíme, ale aj svoj svet fantázie. **Základným výtvarným vyjadrovacím prostriedkom maľby je farba.**

Maľba je výsledkom procesu nanášania farieb na podklad. **Základom maľby je tvorba, výstavba obrazu z farebných škvŕn a plôch.**

Maľbu delíme na:

- 1. Voľnú maľbu** – zahrňuje všetky druhy maliarskej tvorby. Takáto maľba nie je určená na praktické využitie, nemá úžitkovú funkciu. **Sú to všetky závesné obrazy rôznych veľkostí, formátov, námetov a techník.** Môžeme ich vidieť v súkromných bytových priestoroch, v interiéroch kancelárií, inštitúcií a organizácií, múzeí a galérií.
- 2. Užitú maľbu** – slúži na praktické účely a je viazaná na praktický účel, na určité miesto. Sú to väčšinou nástenné maľby, gobelíny, maľby na skle. **Sú bezprostredne viazané na architektúru.** Maľby tohto typu označujeme ako monumentálne maľby.

Rozdelenie maľby

Maľby podľa námetov

Podľa Michalidesa (1963, str.72 – 90) vo výtvarnej praxi sa zvyčajne rozdeľujú jednotlivé druhy maľby podľa námetov, takže rozoznávame napríklad:

- **Zátišie** – umelci pri maľovaní zátišia študujú modeláciu rozličných predmetov v konkrétnom i volenom priestore.
- **Krajinomaľba** – ako samostatný druh maľby bola zaradená až v 17. storočí, nebýva len zobrazením skutočne videnej krajiny, ale aj zobrazením duševného stavu, ktorý v maliarovi pohľad na krajinu vyvolal.
- **Figurálna maľba** – je jedným z najstarších druhov maľby, predstavuje zobrazovanie ľudskej figúry, zvyčajne jej predchádza kresbová príprava a dôkladné štúdium anatómie.
- **Portrétna maľba** – pochádza z obdobia antiky, nejde v nej len o zachytenie vonkajšej podoby zobrazovaného, ale tiež o zobrazenie jeho vnútorných vlastností.
- **Tematická maľba** – jej základom je zobrazovanie celej figúry, zvyčajne vyjadruje určitú tému, ideu, myšlienku.
- **Abstraktná maľba** – nezobrazuje predmety a postavy, ale len výtvarné prvky – línie, plochy, farby.

2.3.1 Maliarske techniky

V materskej škole nejde len o to, aby sme deti oboznámili s technikou maľby, ale učili ich chápať širšiu úlohu farby v ich živote.

Suché maliarske techniky

- **Maľba pastelom:** Materiál sa používa ten istý ako pri technike kresby, ale rozdiel je, že farba vyplní plochu obrysovej línie. Farebné odtiene umožňujú prekryvanie farieb.

Tekuté maliarske techniky

- **Maľba temperovými farbami:** Označujeme ju tiež maľba krycími farbami, pretože ju môžeme opravovať, premaľovať, meniť farebné tóny. Základným materiálom sú temperové farby riediteľné vodou, rýchlo schnúce. Čím je farba redšia, tým je maľba priesvitnejšia. **Je to technika veľmi vhodná**

pre deti v materskej škole. Farba sa na podklad – výkres alebo baliaci papier – nanáša plochými štetcami. Môžeme použiť aj plátno, drevené/kartónové dosky alebo sklo.

V minulosti sa temperovými farbami najčastejšie maľovalo na **drevo** (L. Losos, 1992, s. 62 – 72). V súčasnosti sa ako podkladový materiál najčastejšie využíva **plátno**, ale aj výrobky z dreva – **preglejky, sololit**, prípadne **kovové dosky**. Papier sa nepovažuje pri maľbe temperovými farbami za veľmi vhodný.

Vhodný
podklad

Obr. 43: Malba temperovými farbami na papier
(Uma, 5 rokov)

Obr. 44: Malba temperovými farbami na papier
(Lucka, 6 rokov)

- **Maľba olejovými farbami:** Olejomaľba, patrí medzi najobľúbenejšie maliarske techniky. J. Hejný (1990, s. 33) to pripisuje výhodám tejto techniky, ku ktorým zaraďuje veľmi dobrú kryciu schopnosť olejových farieb a veľký rozsah ich farebných tónov. Ďalej je veľkou prednosťou aj to, že farby nemenia ani počas schnutia svoj vzhľad, dajú sa prekryvať a schnú pomaly, čo dovoľuje maľovať dlhší čas mokrým do mokrého.

Z histórie olejomaľby

Ako uvádza L. Losos (1992, s. 82), vznik a pôvod olejomaľby sa nedá jednoducho vymedziť. Mnohé antické pramene uvádzajú, že vtedajším umelcom boli známe vlastnosti schnúcich olejov, **zo stredoveku je známe použitie farieb spájaných olejmi na zvláštne účely, napríklad pri maľbe na kameň, na maľovanie štítov** a podobne. Ako predstupeň olejomaľby sa javí tzv. zmiešaná technika, ktorá vychádzala z techniky tempery, ale v oveľa väčšej miere využívala olejoživícové laky a lazúry. Túto techniku dokonale ovládol a prepracoval maliar J. van Eyck. Neskôr sa táto technika dostala do Talianska, kde ju rozpracoval L. da Vinci a ostatní florentskí maliari. **V Európe sa však stala obľúbenou až v období renesancie**, kedy ju preferovali osobnosti ako Coreggio, Giorgione, Tizian, El Greco. Postupom času sa rukopis olejomaľby uvoľňoval, stopy po štetci sa prestali zdĺhavo opravovať, k čomu prispeli najmä holandskí maliari F. Hals a R. van Rijn. Z českých a slovenských umelcov sa olejomaľbe venovali J. Alexy, J. Mudroch.

Dva spôsoby olejomaľby

Šafranko (1982, s. 107 – 108) rozoznáva dva spôsoby olejomaľby: **maľbu alla prima a maľbu v niekoľkých vrstvách**. Pri prvom spôsobe sa maliar od začiatku snaží o definitívny vzhľad obrazu. Odtiene farieb, ktoré vyberá, sú definitívne, neplánuje ich premaľovávať. Maľba je rýchla a bezprostredná. Pri maľbe v niekoľkých vrstvách sa používajú zložitejšie technické postupy, zvyčajne sa najskôr vytvára podmaľba, na ktorú maliar pridáva ďalšie vrstvy farieb.

Polykrycia technika

- **Maľba akvarelovými (vodovými) farbami:** Považuje sa polokryciu techniku, farby majú redšiu konzistenciu ako temperové farby. **Presvitajú a nedajú sa prekryť**. Sú vyrábané v čistých, jemných pigmentoch. Akvarelové farby sú

vyrobené z farebných práškov – pigmentov, spojených rastlinnými, vo vode rozpustnými lepidlami, ako arabská guma, dextrín a podobne. Používajú sa **tri druhy** akvarelových farieb: **tvrdé akvarelové farby**, ktoré sú vyrobené v tvare pevných gombíkov a kociek, **polomäkké akvarelové farby** pripravené do umelohmotných téglíkov a **mäkké akvarelové farby** balené v tubách. Okrem akvarelových farieb sú pri tejto technike potrebné guľaté štetce z pružnej srsti, ktorá vytvára ostrý špic, ďalej dostatok čistej vody, paleta či podložka na miešanie farieb, handričky na utieranie štetcov a špongia (Michalides, 1963, s. 90 – 91).

Pri maľbe akvarelovými farbami volíme tvrdší papier s hladkým, menej sacím povrchom. Maľujeme nimi na suchý alebo mokrý podklad. Sú vhodné na kolorovanú kresbu.

Vhodný
podklad

Obr. 45: Malba akvarelovými farbami (Riško, 6 rokov)

Na maľbu môžeme využívať aj ďalšie maliarske materiály – latexové farby, plagátové, akrylové, prstové, textilné farby alebo farby na sklo a porcelán. Podobné akvarelovým farbám sú anilínové farby, avšak tie môžu byť jedovaté.

Monumentálne techniky alebo techniky nástennej maľby

Predstavujú jeden z najstarších výtvarných prejavov človeka. Šafranko uvádza, že: „*nástenná maľba tvorí neoddeliteľnú súčasť architektúry, musí rešpektovať proporcie a farebnosť*“

daného priestoru. Veľmi dôležitou podmienkou nástennej maľby je dobrá, suchá a rovnomerne nasávacia stena a spoľahlivá omietka. Zaradujeme sem viacero techník, napríklad fresku, fresco secco, sgrafito, mozaiku, vitráž“ (1982, s. 109).

Z histórie fresky

- **Freska:** Táto technika je jednou z najstarších maliarskych techník, ktoré vznikli v súvislosti s architektúrou.

Skúmaním zachovaných fragmentov rímskych nástenných malieb sa zistilo, že už v období antiky bola známou a umelcami tej doby dokonale zvládnutou technikou (Losos, 1992, s. 127). **Najväčší rozmach dosiahla freska v období od konca trinásteho do polovice šestnásteho storočia v Taliansku**, kedy touto technikou vytvorilo množstvo diel veľa maliarov tohto obdobia. K najvýznamnejším patria Giottove fresky z kaplnky Scrovegni v Padove, diela talianskeho maliara Masaccia vo Florencii, duchovné fresky Fra Angelica, diela Mantegnu, Boticceliho, Raffaela, L. da Vinci, Michelangela a ďalších (R. Smith, 2000, s. 234).

Podstata techniky

Podstata tejto techniky spočíva v tom, že **sa maľuje práškovými farbami riedenými vodou na čerstvú, vlhkú omietku, pričom následné chemické reakcie spôsobia, že omietka stvrdne a farby sa s ňou pevne spoja**. Technická dokonalosť fresky je podmienená nielen jej realizáciou, ale aj vlastnosťami muriva, klimatickými podmienkami a kvalitou použitých materiálov (Hejný, 1990, s. 35).

Fresco secco

Fresco secco **predstavuje nástennú maľbu, ktorá sa realizuje na suchú, dokonale vyzretú omietku, ktorú si maliar pri práci mierne vlhčí**. Táto technika sa najviac využíva v interiéroch, na vonkajších stenách sa jej odolnosť vplyvom klimatických podmienok znižuje (Michalides, 1963, s. 101 – 102).

- **Sgrafito:** Názov tejto techniky pochádza z talianskeho slova sgraffiare, čo znamená škrabať.

Z histórie sgrafita

Sgrafito **vzniklo v 14. storočí v severnom Taliansku**, odkiaľ sa rozšírilo do Európy. Predstavuje monumentálnu techniku, ktorá je skôr kresbovou ako maliarskou, pričom sa plochy kresby dajú kolorovať. Obrazy sa pri nej vytvárajú

povrchovou úpravou omietky.

Najstarším a najbežnejším typom sgrafita je jednovrstvové, pri ktorom výtvarník pracuje na jednovrstvovej omietke, ktorá je na povrchu vyhladená. Rytím do tejto omietky sa vytvárajú drsnejšie plochy, ktoré kontrastujú s hladkým povrchom. Z dôvodu väčšieho kontrastu sa začalo robiť dvojvrstvové sgrafito, pri ktorom sa na omietnutú stenu nanesú dve vrstvy omietky, spodná väčšinou farebná alebo čierna, vrchná biela. Pri dvojvrstvovom sgrafite sa vrchná vrstva preškrabáva až na podkladovú vrstvu. V druhej polovici 16. storočia z tejto dvojfarebnej techniky vznikali ďalšie obmeny, napríklad viacfarebné sgrafitá, ktorých plochy sa dodatočne kolorovali, menilo sa poradie vrstiev – spodná bola biela vrstva, nad ňou farebné vrstvy (v tomto prípade hovoríme o kontrasgrafite). V 19. storočí bolo pri výzdobe interiérov obľúbené sadrové sgrafito (Losos, 1992, s. 146).

Podstata
techniky

Pri technike sgrafita sa okrem pigmentov používajú rozličné nástroje na rytie a škrabanie, ako sú špachtle, škrabky, rydlá, očká a podobne (Slánský, 1976, s. 177).

- **Mozaika:** Malý slovník výtvarného umenia (Trojan, Mráz, 1990, s. 129) ju definuje ako „plošnú výtvarnú prácu zloženú z kamenných, keramických alebo sklenených štvorčekov, lepených zvláštnym tmelom na stenu alebo podlahu“.

Táto technika je veľmi stará, **používali ju už Babylončania, starí Gréci, Rimania a bola jednou zo základných výtvarných techník v Byzancii.** Dodnes možno obdivovať technickú dokonalosť a žiarivé farby mozaiky na dlážkach rímskych kúpeľov či v byzantských kostoloch. Vrchol umenia mozaiky predstavujú mozaiky v ravenských chrámoch vytvorené v piatom a šiestom storočí. **Neskôr nastal úpadok tejto techniky a mozaika už nikdy nedosiahla taký význam ako v staroveku** (Šafranko, 1982, s. 117).

Z histórie
mozaiky

Kým v minulosti sa mozaika vytvárala tak, že sa kamienky vtlačali priamo do čerstvej omietky, dnes sa nezostavuje priamo na stene. Umelec si ju najprv pripravuje mimo steny, v zrkadlovom vyhotovení na kartón. Zo súčasných slovenských a českých umelcov, ktorí sa venovali technike mo-

Podstata
techniky

zaiky, treba spomenúť K. Svolinského, J. Obrovského, M. Švabinského, M. Aleša a E. Zmetáka (Michalides, 1963, s. 105 – 107).

- **Vitráž:** Ako uvádza J. Hejný (1990, s. 35), základom pre vitráž je farebný návrh zhotovený na kartóne. Podľa neho sa narezú drobnéjšie tvary z farebného skla a tie sa upevňujú olovenými páskami do kovovej kostry. Okná, ktoré sú zhotovené touto technikou, sú často určené na výzdobu chrámov, verejných priestorov a slávnostných siení.

Z histórie
vitráže

Najstaršie pamiatky vytvorené technikou maľby na sklo pochádzajú z Byzantskej ríše a je z nich zrejmé, že pôvodne bolo známe len sklo červenej, žltej a modrej farby, číre sklo bolo zelenkavé (Michalides, 1963, s. 107).

Moderné
maliarske
techniky

Okrem týchto tradičných maliarskych techník sa môžeme v súčasnosti stretnúť aj s modernými technikami, ako je napríklad maľba organickokremičitými spojivami, maľba syntetickými emailami a nitrosmaltmi, maľba disperznými farbami a maľba epoxidovoolejovými farbami (Losos, 1992, s.151 – 179).

2.3.2 Netradičné maliarske techniky a materiály v MŠ

Netradičné
nástroje

Pri využívaní maliarskych techník v materskej škole môžeme kombinovať suché techniky s mokkými. Okrem toho je vhodné využiť rôzne materiály a nástroje na maľbu, napr.: **kefky, sitká, guľôčky, čajové vrecúška namočené do vody** alebo rôzne ovocie. Je vhodné zaraďovať výtvarné hry s farbami, miešanie farieb pomocou experimentov.

Medzi netradičné maliarske techniky patrí aj **maľba na tehly a kamene**. Pri použití tejto techniky je dôležité podklad – kameň alebo tehlu – odmastiť, umyť a až potom priamo maľovať.

2.3.3 Kombinované a materiálové techniky

Tvorí ďalšiu skupinu techník plošnej tvorby. Môžeme ich zaradiť aj medzi netradičné techniky. Patria sem rôzne techniky, ktoré vznikli použitím dvoch a viacerých techník. Práve tieto techniky poskytujú priestor pre tvorivé a nápadité výtvarné riešenia.

- **Kolorovaná kresba:** Základom výtvarnej formy zostáva kresba, ktorú obohacujeme vyfarbením vodovými, gombíkovými, lazúrovými farbami, farebnými tušmi, prípadne moridlami. Treba dodržať zásadu, **aby sa kolorovaním nestrácal charakter kresby vypracovanej perom, drevkom, štetcom** a pod. Pri kolorovaní sa nemusí farba vždy položiť na celú plochu kresby. Kolorovať možno aj kresbu uhlom.

Zásada
kolorovania

Obr. 46: Kolorovaná kresba, tuš a akvarel (Lucia, 5 rokov)

Obr. 47: Kolorovaná kresba, tuš a akvarel (Barbora, 6 rokov)

- **Technika rezervy:** Môžeme mať viacero variácií. Môže vzniknúť kombináciou voskového pastelú a vodových farieb alebo farebných tušov. **Námet sa nakreslí voskovým pastelom na podklad, následne pretieme plochu vodovou**

Princíp
rezervy

Kresba
klovatinou

Rezerváž
zmizíkom

alebo tušovou farbou. Farba príľne na miestach nepokreslených voskovým pastelom.

Obmenou môže byť kresba štetcom namočeným v klovatine. Po uschnutí sa kresba pretre suchým pastelom a opláchne pod tečúcou vodou. Pastel zostane, klovatina sa zmyje a zanechá bielu stopu a zaujímavý efekt.

Podobný efekt získame vďaka **rezerváži zmizíkom.** Najskôr si celú plochu papiera zatrieme atramentom a potom do nej kreslíme zmizíkom. Ak zvolíme opačný postup, teda najskôr aplikujeme kresbu zmizíkom, najlepšie na papier natretý zriedeným atramentom a potom celú plochu natrieme neriedeným atramentom, budú stopy kresby mierne rozpité. Pri rezerváži môžeme okrem atramentu využiť aj farebné tuše (Nedvědová, Zatloukalová, 2000, s. 91).

Obr. 48., 49., 50: Technika rezervy –
kresba klovatinou, pretretie suchým pastelom
(alebo tušom) a opláchnutie vodou (Jasmínka, 5 rokov)

Obr. 51: Atramentový podklad,
kresba zmizíkom (Lukáš, 5 rokov)

Obr. 52: Atramentový podklad,
kresba zmizíkom (Lucia, 6 rokov)

- **Textilná aplikácia: Vzniká našívaním alebo nalepovaním textilu na podklad.** Textilnú aplikáciu môžeme realizovať aj na polystyrénovú dosku, kde textil vtlačáme alebo pripevníme špendlíčkami. Najskôr si pripravíme zásobu textilných odstrižkov, ale aj lepidlo, nožnice a tvrdší papier. Vyžehlené odstrižky môžu deti strihať, rôzne k sebe prikladať, inšpirovať sa ich farbami, tvarmi vzorom. Námet si môžu dopredu predkresliť. Nakoniec textílie prilepíme. Textil
- **Mozaika:** Technika plošnej výzdoby podkladu zostavená z drobných častí papiera, textilu, kamienkov, rozbitých dlaž- Mozaika

díc alebo iných materiálov, ktoré lepíme lepidlom na podklad. Ako podklad môžeme použiť papier, kartón, drevenú dosku, kus polystyrénu a pod.

Koláž

- **Koláž v kombinácii s maľbou:** Technika, ktorá vzniká lepením papierových alebo textilných častí na podklad. Jednotlivé časti môžeme vystrihovať alebo vytrhávať z farebného, novinového papiera a vytvárať zaujímavé námety. Je prínosom, ak vyberáme druhy papiera s rozdielnym povrchom, farbou, priehľadnosťou a tvárnosťou. **Okrem rôznych druhov papiera môžu deti do koláže vlepovať rozličné papierové objekty – známky, novinové texty, obaly a podobne.** Výraz koláže závisí aj od spôsobu spracovania papiera – trhania, strihania, krčenia... Po vytvorení kompozície môžeme lepíť vhodným lepidlom na podklad, ktorým môže byť papier, kartón, drevená doska, polystyrén. **Koláž sa dá veľmi dobre kombinovať s technikou maľby.**

Obr. 53: Koláž – kombinovaná s kresbou a maľbou (Stelka, 5 rokov)

Dekoláž

- **Dekoláž:** Technika, ktorej princípom je odkrývanie častí nalepeného, navrstveného papiera.

3. PLASTICKÉ A PRIESTOROVÉ VÝTVARNÉ TECHNIKY

Prostredníctvom priestorovej tvorby je možné výtvarne vyjadriť a zobrazíť predmety, ľudí, zvieratá a svoje vnútorné pocity. Tvoríť môžeme na ploche a v priestore pomocou modelovania a konštruovania. Sú to dva najčastejšie spôsoby tvorby s materiálom. Patria sem diela, ktoré sú trojrozmerné.

Trojrozmernosť

3.1 Modelovanie

Je spôsob vytvárania plastických alebo priestorových diel prostredníctvom vlastných rúk a výtvarného materiálu, ktorý nadobúda nový tvar. V literatúre sa stretneme s viacerými možnosťami delenia sochárskej tvorby. Š. Gero (1989, s. 28) rozlišuje podľa zvoleného postupu sochársku techniku plastickú – plastiku a sochársku techniku skulptúrnú – skulptúru.

Plastika predstavuje stváranie hmoty modelovaním a nanášaním, pri skulptúre sa hmota uberá. Existuje však viacero typov sôch (zváraná, drôtená...), ktoré tvoria prechod medzi týmito dvomi typmi.

Plastika a skulptúra

Najbežnejší a najvhodnejší materiál na modelovanie je sochárska hlina, ktorá je mäkká a tvárna. Modeluje sa pomocou priberania a uberania modelovacej hmoty.

Sochárska hlina

Pri modelovaní rozlišujeme viacero spôsobov modelovania:

Spôsoby modelovania

- a) **modelovanie z hlinených valčekov** – základom sú valčeky vytvorené vyvaľkaním kusov hliny na doske, z ktorých sa vytvárajú rôzne predmety,
- b) **modelovanie z hlineného plátu** – vyvaľkané hlinené pláty sa tvarujú do požadovaných tvarov stláčaním, rolovaním, ohýbaním,
- c) **modelovanie z jedného alebo viacerých kusov hliny.**

Pri tvorbe s hlinou môžeme používať rozličné nástroje: **špachtle**, ktoré sa používajú na uhládzanie vymodelovaných plôch, rytie a odkrajovanie prebytočnej hliny, ďalej **drevené nože**, ktoré sú určené na kresbu a odstraňovanie nerovností, **očka** na vyberanie hliny, **kovové škrabky** na zdrsenie povrchu, **kovová struna** na odrezanie výrobku od podložky, **ostrý nôž**, prípadne lekársky skalpel na prerezávanie otvorov

Vhodné nástroje

v hline, **kuchynský valček** na váľanie hlineného plátu, **drevené latky** na zarovnanie povrchu. Okrem nich je dobré mať aj pevnú podložku z dreva, sololitu alebo plastu, hrubšiu tkaninu, ktorú podkladáme pod hlinu, aby sa nelepila na plastovú podložku, sadrovú dosku na sušenie hotových výrobkov a šmirgľový papier (Nedvėdov, Zatloukalov, 2000, s. 122 – 123).

Keramická
hľina

Ďalším materiálom vhodným na modelovanie je **keramická hľina**. Postupujeme rovnako ako pri práci so socharskou hľinou. **Hotové výrobky sa po dokonalom vyschnutí na sadrovej doske palia v keramickej peci**, pred vypálením ich možno zdobiť rytím, vypichovaním, prerezavaním otvorov, vtlcaním drobných predmetov, engobovaním alebo glazovaním.

Sadra

Pretože väčšie objekty vymodelované sochárom nemajú dlhú trvanlivosť, často sa odlievajú zo **sadry**. Medzi jej prednosti môžeme zaradiť schopnosť dokonale odtlačiť povrch predmetov, krátku dobu tuhnutia a schopnosť natrvalo si zachovať sformovaný tvar (Nedvėdov, Zatloukalov, 2000, s. 131).

Technika odlievania zo sadry spočíva v tom, že sochár si najskôr vytvorí dielo vymodelované z hľiny a z neho zhotoví sadrovu formu, ktorá korešponduje s tvarom vymodelovanej figúry. Pri menších a tvarovo jednoduchších modeloch bývajú tieto formy jednoduché, pri objemovo väčších modeloch môžu byť zložené z dvoch, ale aj viacerých častí. Princíp je v tom, že najskôr sa napríklad reliéf vymodelovaný v hľine ohradí na podložke dookola vrstvou hľiny alebo textíliou a na povrch modelu sa naleje tenká vrstva sadry, ktorá sa nechá krátko schnuť. Táto sadra môže byť zafarbená. Potom sa na model nanáša sadra bez farbiva a po jej uschnutí a odstránení drevenej podložky s hlineným modelom vznikne forma, ktorá je negatívnou podobou reliéfu. Po jej umytí a natreti mydlinami zhotovíme sadrovy odliatok – originál, ktorý treba po stvrdnuti pozorne oddeliť od sadrovej formy dltkom. Pri oddeľovaní nás farebná vrstva sadry upozorňuje na blízkosť sadroveho odliatku – originálu. Existuje viacero druhov sadry, pri modelovaní sa používa modelovacia sadra (Michalides, 1963, s. 135 – 136).

Na modelovanie v materskej škole môžeme použiť aj iný materiál – papier, piesok, sneh, polystyrén, cesto (slané, octove), sadru, modurit či plastelínu.

Obr. 54, 55: Modelovanie z hlineného plátu
(Petko, 6 rokov; Lucka, 6 rokov)

3.2 Konštruovanie

Je to spôsob vytvárania priestorových diel pomocou materiálu, ktorý si zachováva svoj pôvodný tvar. Môžeme upraviť jeho farbu alebo rozmer. Pri konštruovaní využívame viacero technických činností – strihanie, ohýbanie, skladanie, lepenie. **Najjednoduchším materiálom sú rôzne stavebnice z dreva, kovu, plastu.** Zaujímavým materiálom je prírodný a odpadový materiál. Objekty z nich pôsobia umeleckejšie a originálnejšie.

Využívanie viacerých techník

Obr. 56: Vesmírne dopravné prostriedky zo škatuliek zlepených a domaľovaných akrylovými farbami (Martin, 6 rokov)

Obr. 57: Vesmírne dopravné prostriedky zo škatuliek zlepených a domaľovaných akrylovými farbami (Stelka, 5 rokov)

3.3 Netradičné techniky a prostriedky plošnej a priestorovej tvorby

Vytvárať trojrozmerné alebo plošné dielka môžeme s deťmi aj z iných materiálov – rôzne druhy papiera, textil, prírodný materiál, odpadový materiál. Môžeme sem zaradiť aj reliéfy z kaširovaného alebo navlhčeného papiera, objekty vyrobené z drôtu a obalené papierom alebo kaširované.

Netypické kompozície

- **Asambláž:** Princípom techniky je zostavovanie rôznych predmetov dohromady a ich následné vkladanie do rámov. Vytvorená kompozícia pôsobí netypicky a zaujímavo. Môžeme povedať, že sú to obrazy nakreslené predmetmi.

Hromadenie vecí

- **Akumulácia:** Podobná technika ako asambláž, pretože využíva rôzne predmety. Rozdiel je v tom, že výsledkom je priestorový objekt vytvorený hromadením vecí.

Ozvláštnenie bežného

- **Paketáž:** Technika, ktorá ozvlášťuje bežné, každodenné objekty ich zabalením alebo zakrytím. Na zahalenie sa používa papier, látky, rôzne fólie alebo lepiace pásky. Technika sa dobre kombinuje aj s inými technikami.

*Obr. 58: Človečik z budíka – lepenie kovového materiálu
(Pavlínka, 6 rokov)*

*Obr. 59: Odpadový materiál ukladný do stierky,
domalovaný temperami (Filip, 5 rokov)*

4. FARBA

Vo výtvarnom vnímaní farby pôsobia psychologicky, esteticky, majú zároveň kultúrny kontext. Vo výtvarnom prevedení môže farba vyjadrovať rôznu expresiu, výraz, zážitky, dojmy, nálady, pocity.

Kresba, tvar a forma sú priestorovými projekciami zážitku, **farba podčiarkuje emočnú zážitkovú oblasť**.

Funkcie farby

Z esteticko-teoretického hľadiska problému farby poznáme jej štyri funkcie. Farba:

- a) **objektívne charakterizuje istý predmet,**
- b) **má schopnosť emocionálneho výrazu,**
- c) **je nositeľom významu a má symbolickú funkciu,**
- d) **vytvára harmonické sústavy** (P. Horváth, 1980).

Symbolika farieb

Symbol, podobne ako farba, patrí medzi základné výrazové prostriedky umelca a dieťaťa. Nemá nič spoločné s logicky riadenou projekciou priamej vizuálnej skúsenosti. Existuje určitá stabilita vzťahov medzi farbou, tvarom a obsahom. **Určité veci sú v našej predstave od počiatku spojené s určitými farbami** a táto súvislosť platí nielen pre nás, ale pre všetkých ľudí. Napr. tráva je zelená, slnko je žlté, obloha je modrá.

4.1 Rozlišovanie farby z piatich hľadísk

Farby rozlišujeme z fyzikálneho, fyziologického, psychologického, symbolického a technologického hľadiska:

1. **Fyzikálne hľadisko:** Farba sa chápe ako elektromagnetické vlnenie dĺžky 308 – 800 nanometrov. **Farba predmetu závisí od toho, aké vlny sa od neho odrážajú.** Táto stránka farby je len podnetom pre farebný pocit a pre výtvarné umenie je nepoužiteľná, pretože sa zameriava na kvantitatívnu stránku farby a výtvarné umenie zaujíma hlavne jej kvalitatívna stránka.
2. **Fyziologické hľadisko:** Uvádza farbu do vzťahov, **umožňuje napr. miešanie farebných škvŕn na sietnici oka prijemcu.** Maliari to veľmi často využívajú, napr. keď plochu pokrývajú farebnými škvŕnami, ktoré sa v určitom odstupe

miešajú na výsledný tón na príjemcovej sietnici.

3. **Psychologické hľadisko:** Farba pôsobí ako psychologický fenomén. Psychologické účinky sa vytvárali už v dávnej histórii ľudstva, v mágii, kúzelníctve, náboženstve... Farbou možno vyjadriť city, citové vzťahy, stavy, postoje, nálady.
4. **Technologické hľadisko:** Farba ako materiál, ktorý sa realizuje v rôznych technikách:
 - pracuje sa s pigmentmi získanými z prírodných zdrojov (nerastov, rastlín) alebo chemicky,
 - farby môžeme namiešať aj z iných farieb,
 - **základné** – primárne farby: žltá, modrá, červená – **nedajú sa namiešať**,
 - ich miešaním vznikajú farby **sekundárne: zelená, oranžová, fialová**,
 - sekundárne nazývame aj komplementárne – doplňujúce,
 - **zmiešaním dvoch primárnych vzniká komplementárna k zvyšnej primárnej:**
 - červená + žltá = oranžová – komplementárna k modrej,
 - červená + modrá = fialová – k žltej,
 - žltá + modrá = zelená – k červenej,
 - **všetky primárne a sekundárne sú chromatické** (pestré). Zmiešaním všetkých primárnych (v rôznych pomeroch) vznikajú achromatické (nepestré: biela, sivá, čierna),
 - **miešaním farieb vznikajú čisté a lomené farby** – ich vzťah je relatívny. Absolútne čisté vzniknú len rozkladom svetla na spektrálne farby. Farebné pigmenty považujeme za relatívne čisté farby (napr.: kadmium žlté, rumelka červená, okry, siena pálená, karmín, ultramarín, chromoxid ohnivý...),
 - lomené farby vznikajú primiešaním achromatickej k chromatickej farbe alebo pridaním malého množstva komplementárnej farby k primárnej,
 - **čisté farby sú výraznejšie, aktívnejšie, vystupujúcejšie**,
 - **lomené sú neutrálnejšie, pasívnejšie, ustupujúcejšie**,
 - čistá farba je aj sýta farba. Sýta je len vtedy, keď vydáva farebnosť v najvyššej miere.

Základné farby sú farby, z ktorých získame všetky ostatné odvožené farby, pričom ich súčet tvorí vždy achromatická farba. Takýmito farbami sú pokiaľ ide o nátery: fialová (purpurová), azúrová (zelenomodrá) a žltá; pokiaľ ide o farebné svetlá: červená, zelená a modrá.

		
fialová	azúrová	žltá

		
červená	zelená	modrá

Achromatické farby sú čierna, biela a sivá. Všetky ostatné farby sú chromatické.

		
čierna	sivá	biela

DTP
a CMYK

Farba ako vlastnosť povrchu predmetov (farebné nátery) je farba pôsobiaca vďaka odrazu a pohltivosti materiálov (farebný predmet). Mieša sa subtraktívnym (odčítacím) miešaním – čím viac miešani prebehne, tým tmavší dostávame výsledok (po mnohých miešaniach by sme dostali tmavosivú farbu). Tento farebný profil má analógiu v **DTP** (desktop publishing je označenie pre **celý proces spracovania grafického návrhu** na počítači až po export súboru pre tlač) ako **farebný profil CMYK**. Tvoria ho začiatocné písmená základných farieb – **C**yan (azúrová), **M**agenta (fialová/purpurová), **Y**ellow (žltá) a posledné **blacK** (čierna). Čierna farba je pridaná k trom základným kvôli vernejšiemu a kontrastnejšiemu

zobrazovaniu. **Profil sa používa pri tlači.**

Farba ako vlastnosť svetla (farebné svetlá) je farba vyžarujúca určitú vlnovú dĺžku (LED dióda, monitor, televízor). Miešajú sa aditívnym (sčítacím) miešaním – čím viac miešame, tým svetlejší výsledok dostávame. Po mnohých miešaniach dostaneme biele svetlo. V počítačovom svete má tento farebný profil názov RGB. **Názov je tvorený začiatočnými písmenami základných farieb profilu – Red** (červená), **Green** (zelená), **Blue** (modrá). Profil sa používa pri zobrazovaní na LCD displejoch, televízoroch, monitoroch...

RGB

4.2 Vlastnosti farby

- Tón** (angl. *hue*) charakterizuje farbu prostredníctvom vlnovej dĺžky.
- Sýtosť** (angl. *saturation*) vyjadruje intenzitu farby pomocou zloženia monochromatického a bieleho svetla. Sýtosť farby je tým väčšia, čím menší je rozsah vlnových dĺžok a menšie množstvo zložiek bieleho svetla.
- Svetlosť** (angl. *brightness*) farby závisí od relatívnej veľkosti podráždenia sietnice, a teda aj od citlivosti oka na jednotlivé farby, ktoré je najcitlivejšie na strednú časť spektra. Preto sa rovnako sýte farby blízke tejto zložke javia ako svetlejšie voči protikladným zložkám modrofialovým. Parametrom svetlosti je aj množstvo energie vyžiarenej jednotkovou farebnou plochou.

4.2.1 Psychologické pôsobenie farieb

Aktívne farby

		
žltá	oranžová	červená

Pasívne farby

			
modrá	azúrová	zelená	žltozelená

Teplé farby

		
žltá	oranžová	žltozelená

Studené farby

			
azúrová	modrá	fialová	ružová

4.3 Slovník termínov k farbe

- **Komplementárne farby** – farby doplnkové, dopĺňajú sa a tvoria dvojice: zelená – červená, oranžová – modrá, žltá – fialová.
- **Kontrastné farby** – na farebnom kruhu sú oproti sebe a spolu vytvárajú vysoký, najvyšší kontrast, sú to napr. základné dvojice farieb modrá – oranžová, zelená – červená, žltá – fialová.
- **Lazúrová farba (lazúra)** – priesačný nános vodovej (akvarelovej) farby, cez ktorý presvitá podklad, spodná vrstva (papier, iná farba).
- **Lomené farby** – k farbám základným alebo podvojným je prímiešaná čierna farba, takto vznikajú farby lomené.
- **Nepríbuzné farby** – ležiace vo farebnom kruhu ďalej.

- **Podvojn  farby** – oranov, fialov, zelen, vznikajú namieanm z farieb základných.
- **Poltn farby** – citlivosť farby.
- **Studen farby** – sa skladajú zo všetkých farieb, ktor sa blzia k modrej a zelenej, patria sem i niektor fialov farby s modrým odtieňom a väčšina šedých farieb. Farba je tm studenia, čím viac modrej obsahuje.
- **Tepl farby** – sú v kruhu farieb okolo žltej a ervenej, sú najtepleie, väčšinou sú to farby popredia. Patrí sem aj ruov, hnedolt a krmov.
- **Tonalita farby** – v maliarstve rz dan základnou, prevládajúcou farbou.

5. PREHĽAD VÝTVARNÝCH TECHNÍK A MATERIÁLOV ODPO- RÚČANÝCH V MATERSKEJ ŠKOLE

(Potůčková, K., 2011)

Výtvarná technika		Použité materiály
Kresba	ceruzou	<i>mäkké ceruzky</i>
	farbičkami alebo pastelkami	<i>farbičky a pastelky s mäkkým jadrom</i>
	uhlíkom a rudkou	<i>uhlík, rudka</i>
	pastelom	<i>suchý pastel, voskový pastel</i>
	fixkami	<i>fixky</i>
	perom, drevkom alebo štetcom	<i>tuš, atrament</i>
	na základe vnemu	<i>tradičné, ale aj netradičné ma- teriály a nástroje, napr. drevka, vetvičky, špajdle, kúsky látky, po- lystyrenu, hrebeň, vtáčie pierka, tráva, kamene či guľôčky namo- čené do farby, nite, povrázky</i>
	štylizovaná	
	komiksu	
Maľba	pastelom	<i>suchý pastel, olejový pastel, voskový pastel</i>
	temperovými farbami	<i>temperové farby</i>
	akvarelovými farbami	<i>akvarelové farby</i>
	netradičné techniky	<i>latexové, prstové, telové, textil- né farby, farby na sklo, čajové vrecúška</i>

Výtvarná technika	Použité materiály	
Grafika	odtláčanie materiálov	<i>prírodniny, drobné predmety, časti tela, temperové alebo prstové farby</i>
	výroba tlačidiel	<i>zemiak, korok, papier, drevo, guma, textil a iné, temperové farby</i>
	tlač z rôzneho materiálu	<i>papier, kartón, lepenka, textil, temperové farby</i>
	monotypia	<i>sklo, linoleum alebo plastová fólia, temperové, olejové, tlačiarenské farby alebo suchý pastel</i>
	tlač z matice	<i>polystyrén, tenký medený alebo hliníkový plech</i>
	odkrývacia technika na voskovom podklade	<i>voskový pastel alebo sviečka, tuš</i>
	frotáž	<i>prírodniny a predmety so štruktúrovaným povrchom, mäkké ceruzky, pastel, uhoľ, rudka</i>
Kombinované a materiálové techniky	kolorovaná kresba	<i>ceruzka, pastelky, uhlik, rudka, akvarelové farby, čierny aj farebné tuše</i>
	technika rezervy	<i>voskový pastel + akvarelové farby, farebné tuše, klovatina + suchý pastel, atrament + zmizík</i>
	textilná aplikácia	<i>textilné odstrižky, lepidlo, polystyrén, špendlíky</i>
	mozaika	<i>papier, textil, kamienky, sklo, lepidlo, sadra, plastelína</i>

Výtvarná technika		Použité materiály
Kombinované a materiálové techniky	koláž	<i>rozličné druhy papiera, lepidlo, papier, kartón, drevená doska, temperové alebo vodové farby, pastelky, tuš...</i>
	dekoláž	<i>rozličné druhy papiera, lepidlo</i>
Modelovanie	z valčekov	<i>sochárska hlina, keramická hlina, plastelína, DAS, Aquaplast, modurit – modelit, cesto, piesok, sneh</i>
	z plátu	
	z jedného alebo viacerých kusov	
	reliéfu	
Konštruovanie		<i>stavebnice, papierové škatuľky, prírodný a odpadový materiál</i>
Akumulácia		<i>rôzne predmety a prírodniny</i>
Asambláž		<i>rôzne predmety a prírodniny</i>
Paketáž		<i>papiere, látky, fólie, lepiace pásy, prírodný materiál</i>

ZÁVER

Klasické výtvarné techniky majú vo výtvarných edukačných aktivitách stále miesto. Prostredníctvom nich sa deti naučia zaobchádzať s klasickými výtvarnými nástrojmi, ktorými vyjadrujú svoje dojmy z blízkeho okolia, svoje predstavy a sny. V edukačnej praxi je dôležité, aby učiteľka materskej školy mala dobrý prehľad vo výtvarných technikách, aby používala odborné výrazy správne.

V jednotlivých kapitolách sme sa snažili priblížiť základné informácie o výtvarných technikách. Okrem charakteristiky sme uviedli aj niekoľkých výtvarníkov, ktorí tvorili prostredníctvom nich. Podstatné pre nás bolo objasniť a uviesť základné možnosti využitia výtvarných techník v edukačnej praxi materských škôl aj s ukázkami detskej tvorby.

V súčasnosti sa výtvarné techniky obohacujú o nové, moderné a netradičné postupy a materiály. Naším cieľom však nebolo túto oblasť zmapovať a uvádzať, napriek tomu, že ju považujeme za dôležitú.

Problematiku výtvarných techník a ich využitia v edukačnej praxi materských škôl nepovažujeme za uzatvorenú a definitívne spracovanú. Práve naopak, postupne je možné problematiku obohacovať o ďalšie, moderné a netradičné výtvarné techniky, postupy a materiály.

Deti treba stále motivovať, inšpirovať a podnecovať ich fantáziu, aby nestratili záujem o výtvarné aktivity. Tie by mali byť zábavné, tvorivé, nie stereotypné a nudné. Aj edukačná aktivita zameraná na oboznámenie detí s novou výtvarnou technikou môže byť zábavná a zaujímavá.

Veríme, že si publikácia nájde svojich čitateľov.

BIBLIOGRAFIA

CIKÁNOVÁ, K. 1992. *Kreslete s námi*. Praha: Aventinum, 1992. ISBN 80-85277-79-4.

CIKÁNOVÁ, K. 1993. *Malujte s námi*. Praha: Aventinum. 123 s. ISBN 80-7151-468-3.

CIKÁNOVÁ, K. 1995. *Objevujte s námi tvar*. Praha: Aventinum. 123 s. ISBN 80-7151-732.

FILA, R. 1991. *Načo nám je umenie*. Bratislava: Mladé letá. 150 s. ISBN 80-06-00296-7.

GAVORA, P. 1999. *Úvod do metodológie výskumu*. Bratislava: Univerzita Komenského. 136 s. ISBN 80-223-1342-4.

GERŽOVÁ, J., HRUBANIČOVÁ, I. 1998. *Kľúčové termíny výtvarného umenia druhej polovice 20. storočia*. Bratislava: Profil. 123 s. ISBN 80-88675-55-3.

HAZUKOVÁ, H. 1982. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova. 149 s.

HAZUKOVÁ, H. 1982. *Didaktika výtvarné výchovy II*. Praha: Univerzita Karlova. 137 s.

HAZUKOVÁ, H. 1994. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově I*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova. 36 s.

HAZUKOVÁ, H. 1995. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově II*. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova. 57 s.

HEJNÝ, J. 1990. *Kresba, malba, grafika. Učitelství pro 1. stupeň ZŠ*. PF UP: Olomouc 1990. ISBN 80-7067-492-x.

JOACHIMSTAHAL, V. 1979. *Kreslířské a malířské techniky*. UDPM: Praha 1979.

Kreslenie a maľovanie. Vrecková encyklopédia. 2004. Matys: Bratislava 2004. ISBN 80-89147-42-9.

KUCHAŘ, R. 1968. *Kresba, malba, grafika pro lidové školy umění*. SPN: Praha 1968.

LACOVÁ, K., JAKUBÉCZYOVÁ, K., VEREŠOVÁ, G., HAVELKOVÁ, S. 1997. *Kniha výtvarných námetov*. Bratislava: Educia.

LACOVÁ, K. 2007. *Výtvarná výchova netradične*. 2. vyd. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. 96 s. ISBN 80-8052-264-2.

- MACKO, A. 1973. *Výtvarné techniky I.* 1. vyd. Bratislava: SPN. 88 s. ISBN 67-485-75.
- MACKO, A. 1976. *Výtvarné techniky II.* 1. vyd. Bratislava: SPN. 160 s. ISBN 67-514-76.
- NEDVĚDOVÁ, Z., ZATLOUKALOVÁ, I. 2000. *Výtvarná tvorba pro každého.* 1. vyd. Praha: Rubico. 188 s. ISBN 80-85839-46-6.
- ROESELVÁ-PIŤHOVÁ, V. 1976. *Úvod do problematiky barevného řešení obrazu.* Praha: SPN. 43 s.
- ROESELVÁ, V. 1996. *Techniky ve výtvarné výchově.* Praha: Sarah. 241 s. ISBN 80-902267-1-X.
- ROESELVÁ, V. 1997. *Řady a projekty ve výtvarné výchově.* Praha: Sarah. 222 s. ISBN 80-902267-2-8.
- ROESELVÁ, V. 1999. *Proudy ve výtvarné výchově.* Praha: Sarah. 217 s. ISBN 80-902267-3-6.
- ROESELVÁ, V. 2000. *Námět ve výtvarné výchově.* Praha: Sarah. 195 s. ISBN 80-902267-4-4.
- SLAVÍKOVÁ, V.; SLAVÍK, J.; HAZUKOVÁ, H. 2000. *Výtvarné čarování. Artefiletika pro předškoláky a mladší školáky.* 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova. 179 s. ISBN 80-7290-016-1.
- VANĚK, J. 1981. *Kresba a grafika.* MKS: Brno 1981.
- VALACHOVÁ, D. 2005. *Výtvarný prejav detí z multikultúrneho prostredia.* Bratislava: Psychodiagnostika. 193 s. ISBN 80-88714-02-8.
- ZELINA, M. 1997. *Ako sa stať tvorivým: Metódy a formy tvorivého riešenia problémov.* Šamorín: Fontana. 187 s. ISBN 80-85701-09-X.
- ZDENĚK, M. a kol. 1987. *Základy výtvarné výchovy.* Praha: SPN. 291 s.
- ZHOŘ, I. 1992. *Proměny soudobého výtvarného umění.* Praha: SPN. 166 s. ISBN 80-04-25555-8.

O AUTORKE

doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.

Vyštudovala odbor predškolská pedagogika so špecifickým zameraním na výtvarnú výchovu na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského (UK) v Bratislave.

Pôsobila ako učiteľka v materskej škole, vedec-ká pracovníčka v Štátnom pedagogickom ústave v Bratislave. V súčasnosti pôsobí na Katedre výtvarnej výchovy Pedagogickej fakulty UK v Bratislave. Jej profesijná orientácia a odborný profil sú zamerané na výskum detského výtvarného prejavu a jeho špecifik vzhľadom na kultúrne a sociálne odlišnosti, kreativitu v detskom výtvarnom prejave, emocionalitu a axiológiu a ich prejavy v expresívnom zobrazení a výtvarnej edukácii v predprimárnom a primárnom vzdelávaní.

Je autorkou monografií Výtvarný prejav detí z multikultúrneho prostredia (2005), Pedagogická diagnostika v materskej škole (2008), Povedzme to farbami: multikultúrna výchova a jej možnosti vo výtvarnej výchove (2009), Metodiky predprimárneho vzdelávania (2011), spoluautorkou odbornej publikácie Oblasť edukačných skúseností detí v materských školách (2012) a desiatok vedeckých a odborných článkov publikovaných doma a v zahraničí. Pôsobí v redakčnej rade KAFOMETU (KAtalógu FOriem a METód) pre materské školy.

INFRA, s.r.o.
vydavatelství a nakladatelství
Tyršova 241, 675 22 Stařeč, CZ
tel.: +420568851733
e-mail: infra@infra.cz
www.infracz.cz

INFRA Slovakia, s.r.o.
vydavateľstvo a nakladateľstvo
J. Hollého 875, 908 73 Veľké Leváre, SK
tel.: +421 220208282
e-mail: objednavky@kafomet.sk
www.kafomet.sk

AUTORKA: Doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.

ISBN 978-80-86666-50-1

